12
26 – K
14

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
12
26 K
14

~~14-35-a-35~~

14-17-b-35.

XXIX·14·10

DE VENEFICIS, QVOS OLIM SORTILEGOS, NVNC AVTEM VVLGO SORTIARIOS VOCANT:

DIALOGVS,

In quo quæ de hoc argumento quæri ſolent, breuiter & commodè explicantur.

Tractatus propter varias & controuerſas de hac quæſtione hominum ſententias vtiliſſimus, & rerum capitalium Iudicibus maximè neceſſarius.

Per Lambertum Danæum.

COLONIAE AGRIPPINAE.

Apud Ioannem Gymnicum, ſub Monocerote, M. D. LXXV.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

SVMMA TOTIVS DISPV-
TATIONIS CAPITA.

1 Vox Sortiarius quid notet, & vnde deducta.
2 Vtrum ſint quidam Sortiarij, id eſt, ex Satanicorum veneficorum genere.
3 In quæ rerum genera Sortiarij venena ſua effundere poſsint, vt noceant.
4 Qua ratione quibúſue modis Sortiarij intoxicent.
5 Qua pœna digni ſint Sortiarij.
6 Vtrum liceat homini Chriſtiano vti Sortiariorum ope.
7 Qua tandem ratione nobis à Sortiariorum maleficijs cauere poſsimus.

LECTORI SALVTEM.

QVa ſit & quanta huius argumenti vtilitas, ſatis ex ipſa diſputatione poſteà apparebit. Ne curioſis tamen hominum ingenijs potiùs quàm ſobrijs, hoc datũ eſſe cuiquam videatur, hoc anteſtari, Lector beneuole, & verè quidem licet, me & amicorum precibus & multorum quæſtionibus vexatum tandem hoc ſcripti genus edere voluiſſe. Nihil habet anilium fabularum, quas ſi collegiſſem, ex paruo in immenſum, & 14. librorum volumen, hic tractatus excreuiſſet. Continet igitur ea tantùm quæ certiſſimæ rerum geſtarum hiſtoriæ teſtantur, & piorum doctorumq́; ſcriptorum iudicia, denique quid ex Dei verbo in tota hac controuerſia ſit ſtatuendum. Nouum etiam eſſe hoc argumentum, & ab ijs qui de Dæmonum illuſionibus tractârunt, totum hunc locum integrum relictum, qui legerint, mecum fatebuntur. Interim hoc quicquid eſt ſuſcepti in tuam gratiam laboris, Lector humaniſſime, æqui boniq́; conſule, & in tuum commodum fruere. Vale, Datum Genabi ad Ligerim, Calend. Iul. 1574.

DE VENEFICIS, QVOS VVLGO SORTIARIOS VOCANT, DIALOGVS.

Interlocutores.
Antonius & Theophilus.

ANTONIVS.

MIra ſunt, Theophile, quæ nuper quidam Lutetia Pariſiorum redeũtes narrauêre: Nimirum tribus abhinc menſibus infinitum penè veneficorum hominum numerum in Gallia deprehenſum eſſe, de quorũ crimine à ſummo ipſo Pariſienſi ſenatu iam ꝓnunciatum eſt, quotidieq; iudicia exercentur, prout huius ſceleris rei ad eum ex varijs ꝓuincijs adducuntur varij. Et quod magis mirere, huiuſmodi etiam ex quolibet hominum ordine annotantur quidam, imprimisq; nobiles, tum viri tum fœminæ, docti etiam, & qui rerum cognitione habentur inſignes. Quid enim de vulgo hominum imperito illo & ignaro dicám? quales agricolæ, vinitores, paſtores, coloni, artifices, reliquiq; eiuſdem ge-

neris,

neris, & ij etiam vel iam ſenes & adhuc iuuenes, è quibus certo certius eſt penè innumerabiles eſſe veneficos & Sortiarios.

THEOPH. Neque tu nihil, neq; omnia dicis, Antoni, quando affirmârunt fidedigni homines etiam corpore mancos & debiles, quales cæci, in eorum numero reperiri: Inter quos vnus nomine Honoratus cæteris notior capitis ſupplicio ſenatus decreto Lutetiæ affectus eſt, de quo planè incredibilia narrantur, cùm ipſe è ſodalitio xv. viginti virorum, vt vocant, id eſt, è trecentorum cæcorum collegio eſſet. Et ſanè quod ad me attinet, nihil neceſſe erat in eam ſententiam, de qua tamen ambigunt multi, me magis confirmari, nimirũ eſſe quoſdam veneficos & Sortiarios. De quo ſum bene perſuaſus, idq́ue iampridem, & tam firmis, vt ſpero, rationibus, vt qui eas intellexerit, amplius apud ſe de eo non ſit dubitaturus: tum deinde in eo ipſo ſum planè confirmatus, quòd varijs in mundi regionibus huiuſmodi maleficos homines animaduerti. Nam qui non tantùm Galliam noſtram, ſed reliquos celebres orbis populos & partes perluſtrârunt, accuſatos & cõuictos, & damnatos huius ſceleris quàm plures viderũt ipſi. Et ne percurram omnes, vna Sabaudica natio tot, tantos, tamq; con-

fertos horum hominum greges habet, vt exſtirpari nullo modo poſsint, quicquid iudicum illius loci ſeueritas in puniendo, & diligentia in perquirendo conetur. adeò vt vel in vna ciuitate homines pluſquam 80. numero, vnius anni ſpatio capitis pœna mulctati audiantur.

Anto. Hoc certè quod refers ſtupendum maximè eſt.

Theo. Aliud addam atque etiam admirabilius, eò iam audaciæ & furoris quoſdam ex ijs veniſſe, vt palàm & ingenuè profiteantur ſe, ſi quem magni nominis virum pro duce nacti ſemel fuerint, tanto eſſe numero, tamq́; magno, vt vel contra vnum aliquem regem bellum apertè gerere audeant, de quo ſperent artis ſuæ auxilio tam facilè ſe victoriam reportaturos, quàm olim Hunni de Sigiberto Francorum rege, magicis incantationibus obtinuerunt, quemadmodum Gregorius Turonenſis Epiſcopus & Francorum hiſtoriographus, libro 4. cap. 29. eueniſſe tradit.

Anto. At plerique tamen iſtas planè fabulas eſſe credunt, ſi qui venefici & Sortiarij eſſe dicantur, nec ſibi perſuadent poſſe quenquam ab ijs lædi. Itaque hanc tuam ſententiam irrident, quòd nulla firma certaq́ue ratione niti videatur.

Theo.

Theo. Non ſum eius rei neſcius, Antoni, & certè memini cùm Genabí ad Ligerim agerem, veneficum quendam nó tantùm accuſatum & deprehenſum, ſed ab illius vrbis magiſtratibus poſt iuſtam legitimamq́ue criminis inquiſitionem damnatum, qui ad ſummum Pariſiorum ſenatum prouocauit. Nec ſenatus ipſe tunc accuſationem admiſit, ſed totum hoc crimen & factum ludibrio habuit, atque tanquàm vanum omiſit. Sed tamen cùm idem ille veneficus in ſcelere perſtaret, multosq́; veneno ſuſtuliſſet, tandem iuſſu magiſtratus Genabi vitã laqueo finiuit.

Anto. Quid igitur, Theophile, itáne ſentis, eſſe quoſdam ex eo veneficorum genere, qui vocantur Sortiarij, poſſeq́; eos ipſos intoxicare ſiue homines ſiue bruta animantia, idq́ue diabolica arte & eo modo & ratione qua ipſi vti ſe confitentur & iactant?

Theo. Certè quidem, Antoni, ita ſentio, neque tibi ſi iſta ficta & ementita crederem, cõfirmarem. Ac fortaſſe poſtquàm quibus ad eam rem argumentis impellar, audieris, ipſe pedibus in meã ſententiam iturus es.

Anto. Licétne verò iam tibi per otium iſta mihi exponere?

Theo. Maximè, & vt tibi morem geram planeq́; ſatisfaciam, alijs quæſtionib⁹, ſi quæ

à te moueantur, paratus ſum reſpondere.

Anto. Valdè mihi in eo gratulor, quòd te tam mihi beneuolentem ſum nactus, cupioq́; abs te, mi Theophile, iſta audire. Hoc modò ingenij mei tarditati cōcede, vt ne me anteuertas, ſed ad ſingula, prout à me poſtulabuntur, benignè & ordine reſpondeas.

Theoph. Ita faciam.

Anto. Atqui eò magis iſtam abs te de re tam neceſſaria audiendi & diſcendi occaſionem oblatam eſſe lætor, quòd hæc ſit hodie vexatiſsima quæſtio, & quę ferè à nullo non hominum genere agitari ſolet, ſed tam variè, vt nulli penè inter ſe conſentiant, & hi hanc, illi illam ſententiam ſequuntur, ſæpeq́; temeritate ingenij potiùs, quàm iuſta aliqua ratione de ea ſtatuunt. Prætereà cùm non ſit parui momenti res, verendum mihi videtur, ne ſi in ea errem, mihi poſtea fraudi ſit iſta quæſtionis tam vtilis ignoratio.

Theo. Rectè iudicas, quando ipſe tam dubios animiq́; in ea re incertos quoſdā perſpexi, vt eodem die bis ſententiam mutarét, & poſt meridiem aliud omninò & diuerſum ſentirent ab eo, quod ijdem ipſi mane vt verum laudabant. Quoſdam auté ita in eo pernegando pertinaces, & temerè obſtinatos animaduerti, vt eos neque fide digni teſtes, neq;

ipſa rei confeſsio conſtans crimen ſuum agnoſcentis & deteſtantis ab animi errore reuocaret, & induceret vt eſſe veneficos Sortiarios tandem crederent. Itaq; omninò neceſſariũ iudico quid in eo ſequendũ ſit ſtatuere.

Ant. Ergo quid tu ſentias, aueo audire.

Theo. Quod verò ad me, mi Antoni, primùm atteſtari licet, me nolle tecũ de hac etſi vtili quæſtiõe agere, vt tibi ad vanas iſtas mathęologias & curioſas diſputationes aditum pateſaciã. Eſt enim curioſitas vani animi, ſtudij & occupationis parens & mater, & meritò ſemper à bonis damnata, quemadmodum Prouerb. *18.* verſ. *2.* ſcriptum eſt, Non complacebit ſibi ſtultus in intelligentia, niſi cùm manifeſtabitur cor eius. Sed ea tantùm gratia hoc ſum argumentum ingreſſus, vt è multorum animis eum errorem euellerem, ſi fieri poteſt, per quem vllos eſſe Sortiarios negant, vel ab ijs aliquid infici & tabefieri poſſe. Itaq; iſti hominum generi fauent, verenturq́; eos, ſi quando in ipſorum manus inciderint, damnare & ſupplicio afficere, quãquàm apertè malefici eſſe arguantur, probenturq́; Satanica & Sortiariorum arte & via in multa eſſe graſſati. Quamobrem niſi nos hoc maximè tempore moueret neceſsitas vrgeretq́;, ne verbum quidem vnum de ea re face

rem. Oportet enim nos imitari veteres & priſtinos illos Chriſtianos, qui è ſuis congreſsionibus & ſcholis omne curioſę cognitionis genus eiecerunt, libros etiam inutiles cremârunt. Id quod factum eſſe tempore Pauli in minore, quæ dicitur, Aſia, Actor. 19. verſ. 19. à Luca commemoratur. Et ſanè ſi verum fateri velimus, aliæ ſunt, & eæ longè quidem vtiliores, quæque magis hominem Chriſtianum deceant, quæſtiones, quanquàm fortaſſe non tam ingenij noſtri vanitati plauſibiles & gratæ, qui & ſupra cœlos vagari, & infra inferos perſcrutari cuncta volumus.

Ant. Video quid metuas, quamque timidè hoc ſuſcipias agendum, ne qui iſta audierint aut legerint, poſteà vanitatis potiùs quàm pietatis occaſionem inde nacti videantur, aut ipſi arripiant: quales ſunt qui iſta audire geſtiunt quidem, non tamen vt magis ſe in Dei metu confirment, ſub potenti ipſius manu ſubijciant, cumque gratiarum actione & animi admiratione tanti tamque benigni & cœleſtis Patris bonitatem erga genus humanum (quod aduerſus Satanæ Sortiariorumq; maximas & latentiſsimas inſidias conſeruat) celebrent: ſed vt campum latiſsimum ſibi oblatum putent, in quo extra veras fidei metas liberè ſpatientur. Qui certè ex eorum nume-

numero eſſe & meritò cenſentur, qui ſemper quidem quęrunt, nihil tamen addiſcunt: ſemper dubitant, nihil autem diffiniunt, 2. Timoth. 3. verſ. 7.

THEO. Verum dicis, mi Antoni. Nihil enim eſſe poteſt periculoſius atque pernicioſius, quàm ſi ſtulto ſtultitiæ, curioſo argutiæ anſa præbeatur. Itaque in eo ipſo veniam abs te peto, Antoni, ſi ſigillatim tibi non expoſuero quæ ſint & quot genera diabolorum, quę eorum inter ſe differentię, qui ſtatus, qui colores, qui humores, denique quę ipſi inter ſe commercia habeant, & cætera huiuſmodi. quæ tamen omnia ſtudioſè & diligenter perquirũt & tractant ij, qui inter doctores ſcholaſticos argutiores volunt videri. Equidem de diabolis eorumq́ue miniſtris Sortiarijs libenter diſputare non ſoleo, quos tañquàm fœdiſsima monſtra, & crudeles feras auerſor. Nec enim vllam mihi cum illis ſocietatem & fœdus intercedere velim, ſitq́; ſummo Dei Opt. Max. aduerſus me beneficio, vt eatenꝰ mihi nota ſunt eorum ſtudia, & artes, quatenꝰ de ijs verbo Dei ſacroſancto oẽs edocemur. Quòd ſi vir ethnicus & portẽtoſæ religionis philoſophus Iamblichus, ſi Proclus, ſi frigidus certè quidem Chriſtianus Pſellus altiùs in iſtarum rerum cognitionem penetrârunt,

trârunt,& dæmonum arcana diligentiùs perſcrutati ſunt tradideruntq́; quàm ipſe coner, equidem non inuideo, facileq́ue illis huiuſmodi portentorum cognitionem concedo, modò mihi veram pietatis ſcientiam retineám, in eaq́; quotidie proficiam, quæ ſola hominibus eſt ſalutaris, per quam, vt eſt apud Ioan. 17. verſ. 3. cognoſcimus verum Deum, & quem miſit Ieſum Chriſtum.

ANT. Atqui ne ipſe quidem, Theophile, talium rerum cognitionem vllam niſi admodum ſobriam mihi optem, nec alia vnquàm mihi valdè placuit: ac niſi temporum ratio, & aſsiduæ controuerſæq́; de eo hominum quæſtiones nos agitarent & mouerent, tòto hoc argumento putarem abſtinendum. Quid enim hoc ipſum, lubenter nimirum & cupidè iſta audire velle, aliud innuit aut prę ſagit quàm iam eos quodammodò veneficos & Sortiarios fieri cupere & ſtudere? Reſponde igitur ad ea de quibus ipſe interrogabo, & quantum quidem pulcherrimi illius libri, quo verbum Dei continetur, autoritate id intelligi decidiq́ue poteſt.

THEO. Deum imprimis precabor, vt ipſe ad id præſtandum vires ingenij ſuppetat, meq́; intra ſui verbi fines coërceat, ne diuager longiùs. Quid enim aliud futura eſt tota

hæc

hæc diſputatio noſtra, ſi ab illo abſceſſeris, quàm aniles fabulæ (quas tamen cõſectantur in hoc argumento multi) & quam vt ex Scylla in Charybdin, vt aiunt, id eſt, in meros cõfuſionis labyrinthos tandem incidamus? Verùm agè, interroga ſi quid velis.

ANT. Quæro hoc primùm ex te, Quid vocabulum hoc Sortiarius ſignificet: vnde etiam deductum ſit, quando tu eoſdem Veneficos appellas.

CAPVT I.

Quid vox Sortiarius notet, & vnde primùm ſumpta ſit.

THEOPHILVS.

VOx hæc, Sortiarius, proculdubio ab vſitatiore Latina, Sortilegus, deducta eſt, quam & ipſam homines Latini ad Gręcorum imitationem formauêre: vt enim hi χρησμολόγους appellant, ita Latini Sortilegos dixêre. At χρησμολόγοι ſunt qui per Satanica illa oracula futura pręnunciant: & Sortilegi ij qui futura diuinant ex eiuſdem Satanæ reuelatione & commercio, iactis nimirum ſortibus quibuſdam, quales erant olim tali, hodie autem ſaccus cilicius qui conuertitur ad certorum verborum demurmurationem. Galli

ex La-

ex Latino Sortilegus, linguæ ſuæ morem ſequentes, & facta quadam vocabuli ipſius decurtatione, fecerunt *Sorcier*. Hebræi nihil in tota hac nominum ratione vel cum Græcis vel cum Latinis hominibus, vel etiam cum nobis Gallis habent commune. Quos enim Sortiarios vocamus, eos appellant ipſi *Chobarim*, quòd malo & clandeſtino aſtu ad ſua ſcelera committenda vtantur. Sed dubitari non poteſt, quin vox Sortiarius à Sortilego antiquiore vocabulo ſumpta ſit. Id autem qua ratione euenerit, exponam. Primum omnium conſtat, ex plurimis cauſis, propter quas mortales ſeſe diabolo adiunxerunt, ſeque illi obſtrinxerunt, hanc vnam & maximam & antiquiſsimam extitiſſe, nimirum vt, qua ſumus omnes animi vanitate & curioſitate nati, futura cognoſceremus, eaque etiam alijs prædiceremus. Nec enim quiſquam ſua ſorte contentus eſt, ſed certatim omnes in DEI arcana penetrare volumus, eiuſque ſummam illam præſcientiam conſecuti nobis videmur, ſi quædam futura & alijs adhuc ignota ipſi præſciuerimus. Hanc vanitatem cùm in animis hominum ineſſe videret omnibus ſeculis Satan, & futura prænoſſe geſtirent homines, iſtam hominum demulcendorum ſibique deuinciendorum &

conci-

conciliandorum occaſionem ſedulò arripuit. Itaque pollicitus eſt ſe facilè ijs præſtiturum & effecturum quæ ipſi cuperent, daturumq́ue rerum futurarum cognitionem, ſi ſibi parere & audire vellent. Id quod vani, inſani, curioſiq́ue homines nequaquam renuêre. Itaque tandem contractum eſt inter vtroſque, Satanam dico, & iſtos diuinandi cupidos homines, arctiſsimum fœdus & vinculum, vt Satan futura præmonſtraret, ipſi in eius mãcipio & peculio de cætero eſſent. Atque ita diuini iſti & Sortilegi exorti ſunt, qui primi omnium mortalium cum Satana commercium habuêre, amicitiamq́ue contraxêre. Ex quo poſteà factum eſt, vt quicunque Satanæ addicti eſſent, eo nomine, quod iam notum & commune erat, Sortilegi dicerentur. Neque enim vlla vnquàm ætas iſto diuinorum Satanicorũ genere & peſte caruit, quando eæ artes antiquiſsimæ fuiſſe traduntur, & penè poſt mundum conditum ſatosq́; à Deo homineś natæ & repertæ.

ANTO. Qua ratione id probas?

THEO. Primùm verbi Dei apertiſsima autoritate, quæ huius generis ſcelerum inter antiquiſsima mũdi crimina meminit. Quàm fuit enim vetus Magorum Aegyptorum ars & diuinatio Satanica, illa quidem de qua eſt in

eſt in Geneſ. cap. *40. 41.* Deinde vir vndecunque doctus M. Varro, & totius antiquitatis indagator diligentiſsimus, iam prima mundi ętate quatuor iſta diuinationis genera fuiſſe docet, quæ ad ſua vſque tempora retenta ſunt. Ex quatuor enim mundi huius elementis, per quæ res futuras prædicere homines à Satana didicerant, quatuor diuinationis ſpecies ſunt conſtitutę: Pyromantia, quæ per ignem: Aëromantia, quę per aërem: Hydromantia, quæ per aquam: deniq; Geomantia, quæ per terram & ex terra euentorum prę notionem coniectabat. Alij autem & poſteriores quinque diuinationis genera repererunt, vel potiùs ipſi finxerunt. Scriptura verò ſacra longè his omnibus & certior & vetuſtior plures Satanicæ prædictionis ſpecies recenſet, & octo enumerat, quanquàm nec ipſa omnia illius genera complexa eſt. Ecquod enim creaturæ genus dici poteſt, quo ad eam rem homines ſuggeſtione Satanæ non ſint abuſi?

ANT. Ecquæ verò ſunt octo illa genera, quæ tu à ſacra Scriptura recenſeri ais?

THEO. Nihil addo. Tot enim Deut. *18.* verſ. *10.* & *11.* & Leuit. *23.* verſ. *23.* diſertè recitantur & diſtinguuntur. Quæ vt tibi explicē, non ſequar equidem eum ordinem, quo illic enumerantur, ſed quàm breuiſsimè quamq́; facilli-

facillimè potero illa tibi narrabo.

ANT. Dic igitur.

THE. Primum damnatæ diuinationis genus, quod ex ſuperioribus locis colligitur, eſt eorum qui *Coſemim* ab Hebræis, à Latinis autem Diuini appellantur. Ij ſunt qui arcana quadam & ſecreta cum Satana communicatione diuinãt, qui ſunt reliquis aſtutiores longeq; callidiores. Nec enim ſe detegi volunt, videnturque potius prudenti quadam rerum coniectura, aut quodam inſtinctu Dei quàm vlla damnata ratione futura prædicere, quia ſuum illud, quod cum diabolo habent, commercium ſtudioſè celant. Vnde fit vt nónunquam in bonam partem, atq; pro prudentibus viris, vox *Coſemim*, in Scriptura ſumatur, vti apud Iſaiam ca. 3. Secundum diuinorum genus appellatur *Aobot* ab Hebræis: à Latinis vel Græcis potius Pythonici, nos Galli hoc genus hominum eſſe dicimus, qui dęmonem familiarem & domeſticum habere dicuntur. Hi apertè & citra diſsimulationem cum Satana colloquuntur & communicant, eoque tanquam famulo ad imperata exequenda vtuntur. itaque cum eo conuerſantur. Vocabantur autem *Aobot*, quòd cùm impulſu illius ſui dæmonis diuinant, tanquam ex vtre quodã obſcuram & confuſam vocẽ è ventre

emittunt, quod Delphis ex tripode Pythoniſſa etiam faciebat, idque fœdiſsima & horrenda prorſus ratione. Reliquæ ſex diuinationis ſpecies hoc diſcriminis cum ſuperioribus duabus habent, quòd quanquàm etiam ipſæ opera & arte ſatanæ fiunt, tamen in his ſex ſequentibus Satan ipſe per ſe neque agit neque coram colloquitur cùm ijs qui diuinant, (id quod in duabus illis primis fieri diximꝰ) ſed interpoſito alterius nomine, aut ſignis quibuſdã & medijs adhibitis, quæ ipſe tamen præcipit & demonſtrat. Tertium igitur diuinorum genus eſt eorum, quos Latini dicunt Necromãtios, qui ex mortuis opera diaboli futura præſcire deſiderant. Quod genus etſi abſurdiſsimum iam ætate Homeri in vſu fuit, cuius ipſe meminit lib. *11*. Odiſ. Qua quidem in re etſi interuenit ſatan, & agit hoc totum, celato tamen nomine alienaq; perſona interpoſita id facit. Quartum genus ij ſunt qui appellantur ab Hebræis *Megonin*, (à quo fortaſſe Magi dicti videri poterant, ſed alij ſunt quos Magos appellamꝰ) à Latinis Aſtrologi & Mathematici. Hi futura prædicere ſe poſſe putant ex quorundam ſignorum, locorum, & ſtellarum obſeruatione, earumq; ſitu & aſpectu, vt vocant. Quales olim Romæ Augures qui ex certis regionib. quas in aere deſcri-

deſcribebant, vaticinabantur: quales hodie Aſtrologi iudiciarij. Quintum genus appellant Hebręi *Menachesim*, Latini verò Magos, qui & ipſi à diabolo diuinationē didicere ex certis figuris, characteribus, delineatiōibus, & certorum etiam verborum ſuperſtitioſa demurmuratione ſuper re propoſita. Itaq; artem ſuam exercēt quibuſdam ſymbolis, quæ docuit pręcepitq; malus iſte magiſter ſatan. Tales ſunt Hydromātij, & ex eo genere fuit illa diuinatio per ſcyphum, de qua Geneſ. 44. ver. 5. facta mentio eſt. Sextum genus ſunt *Idegonim* Hebraicè: Latinè Arioli, qui bonam, vt aiunt, fortunam prędicunt. Hi ex obiectis ſibi rebus, non autem à ſe conquiſitis & effictis diuinare pollicētur. Id quod ex eadē ſatanæ ſchola prodijt. Huiuſmodi ſunt hodie ſomniorum coniectores: chiromātij, qui ex manuum lineamentis quęcunq; futura ſint, pręſagire ſe poſſe profitentur. Tales olim fuerunt fulgurum & tonitruorum interpretes: tales quoque qui ex extis victimarum augurabantur, aut ex cantu, aut ex eſu auium, qui & Extiſpices & Oſcines dicti ſunt. Qui omnes probabili quadam coniectura niti videntur velle, non autem vana ſuperſtitione. Septimum genus ſunt Hebręis *Mecaſephim*, Latinis Pręſtigiatores & Faſcina-

tores. Hi incantionibus & meris illuſionibus oculorum agunt, & faſcinant homines, videnturq́ue ea repræſentare, quæ pollicentur, decipiunt tamen. Huiuſmodi fuerunt incantatores Pharaonis, qui hoc ipſo nomine etiam appellantur, Exod. 7. verſ. 11. Octauum denique & vltimum diuinorum genus eſt eorum quos Hebræi *Chobarim* vocant, Deuteron. 18. verſ. 11. Latini Sortilegos, qui certis locis aliquando colliguntur cum Satana, & multa maleficia perpetrant. Vides igitur quàm ſit antiquum hoc totum Satanicorum diuinorum genus, & vt ab ijs illi qui hodie Sortiarij vocantur, ſint & profecti & nominati.

Ant. Atqui Theophile, longum latumq́ue diſcrimen eſſe videtur, ſi quis rem ad viuum reſecet, inter ſortilegi & Sortiarij notã propriamq́ue ſignificationem. Memini enim me cùm puer adhuc in ſcholis eſſem, à præceptore didiciſſe Sortilegos Latinè dici non qui veneno lædunt, ſed qui ſortium quorundam iactu diuinant, quales fabæ, cubi, cippi, aut verſus ex aliquo poeta inſpiratò occurrentes. Id quod aliquando Septimio Seuero Romanorum Imperatori accidiſſe idem narrabat. Ille enim cum Imperium occupaturus de ſui conſilij euentu, per ſortes Vergilianas

quæ-

quæreret, fortè incidit in hunc verſum, qui eſt Aeneid. lib. 6.

Tu regere Imperio populos Romane memento.

Quemadmodum in eius vita ſcribit Lampridius. At qui à nobis Sortiarij appellãtur, ij magna ex parte nihil diuinãt, ſed tantùm intoxicant & veneno necant clam, Sataniciſque artibus inſtructi. Quòd ſi etiam nonnunquam futura prænũtiant, nõ ſortibus, quemadmodum veteres illi, id faciunt, ſed ex ſola Satanæ reuelatione.

The. Sunt illa quę dicis, Antoni veriſsima. Nec enim, ſi verè & rectè loqui volumus, ij quos Sortiarios dicimus, ſunt Sortilegi nominandi, ſed Satanici venefici potius & intoxicatores. Quia tamẽ cum ita lædunt, ab ipſo Satana id facere didicere, & cum eo fœdus iniuere, vt & illi priores qui Sortilegi appellantur, Satanę denique totos ſe mancipant, vt etiam illi Sortilegi: factum eſt vt à populo non ita in verbis ſcrupuloſo & religioſo Sortilegi & Sortiarij dicti ſunt & qui per ſortes diuinant Satana docente, & qui homines brutaque veneno tollunt eodem Satana toxica prębente, quia vtrique ſe vni & eidem Satanæ addicunt, illiusque opera vtuntur. Itaque à parte totum genus denominatum eſt, & ex vocabulo iam noto aliud de-

B 5 ductum.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

ductum. Ac certè videtur hęc tota veneficorum gens & natio, quò inter homines odio digna eſſet maiore (& meritò quidem) hoc præſertim Sortiariorum nomine appellata. Sic enim vocati ſunt, poſtea quàm Euangelium iam mundo innotuit, quo ſeculo totum ſatanicæ diuinationis genus, maximè omnibus hominibus exoſum fuit, prout debuit, quemadmodum docetur 1. Sam. 15. verſ. 23. Pręterea in hac nomenclatura, id eſt, nominis imponendi ratione, non eſt Latinæ linguę puritas proprietaſque ſpectanda. Sortilegi enim & Sortiarij dici & nominari tum demum cœperunt hi venefici, cum Gothi iam in Italiam irrupiſſent, & linguę Latinę proprietas prorſus obſoluiſſet. Itaque Itali hoc vocabulo primi in ea ſignificatione vſi eſſe perhibentur, iam barbara nec amplius Latina Italia. Id quod ex titul. De Sortilegis in Decretalibus apparet, quanquam eo videtur alicubi vſus Auguſtinus ſui temporis conſuetudinem, & notam iam inter Chriſtianos ſignificationem ſecutus. Idem denique colligi poteſt ex poſtremo cano. 33. quæſt. 1. vbi barbarè, apertè tamen iam Sortiarij dicũtur. Aliter enim nemo dubitat aliud eſſe hominem intoxicare, aliud incantare, aliud apud Gręcos eſſe γοητεῦσαι, aliud item φαρμακεῦσαι,

qnua-

quanquam vtrunque arte diaboli fiat. In tota Allobrogum regione hi malefici vocantur Eryges, ſiue à voce Græca Erynnis, quæ furorem animi, & libidinem miſerè hominis trucidandi ſignificat: vel ab hac potius, vt quidem putant, ἴυγξ, quę aues quaſdam ferales & infauſtas apud Theocritum poetam notat.

Ant. Quibuſnam igitur nominibus veteres illi & priſci purę Latinitatis autores hos maleficos homines appellabant?

Theo. Mares quidem Veneficos, fœminas autem his artibus addictas nominabant Veneficas, Sagas, Theſſalas, Magas, Lamias, Striges. Quę appellationes omnes ex optimo Latini ſermonis autore puroque ſcriptore Horatio Flacco lib. 1. Carmi. ode 27. libr. Epod. ode 17. lib. 1. Serm. Saty. 8. poſſunt obſeruari. Talis ipſius ſeculo fuit Canidia quędam, de qua ipſe conqueritur. Talis Circe illa, de qua Homerus lib. 10. Odiſſ. Talis Medea, de qua Ouidius lib. 7. Metamorphoſ. Talis denique illa, de qua Lucanus lib. 6. Pharſalidos, & plures aliæ, quarum in varijs hiſtorijs facta mentio ęſt. Et quamuis ij, quos commemoraui, ſcriptores ſint poetæ, nihil tamen in eo, niſi ea quæ iam ſuo ſęculo & nota & viſitata videbant, finxerunt. Sed vt poetas

omittam,& Cæſar libr.1.Commentariorum de bello Gallico, Germanarum virginum, & Cornel. Tacitus Annalium lib.2.Martinę cuiuſdam meminit,quę Germanicum Cæſarem ea veneficij & intoxicandi ratione interfecit.

Ant. Intelligo, Theophile, cur & qui Sortiarij appellentur, & quo nomine propriè donandi ſunt,ſi modò Latinè loqui volumus. Sed quia vulgi conſuetudo ſequenda eſt,hos Satanicos veneficos appellemus Sortiarios, & eorum maleficiũ intoxicationem: & qui ab ijs læduntur, dicamus intoxicatos, vt ab omnib⁹ noſtra diſputatio intelligatur, de quibus ipſis ex te quæro, Vtrum id hominum genus ante Chriſtum natum extiterit, an demum poſt paſſum Chriſtum cœperit eſſe & agnoſci.

The. Vox quidem Sortiariorum poſt Chriſtum natum reperta atque audita eſt:res autem ipſa & genus hoc maleficiorum longè antè Chriſtum natum fuit & innotuit. Neq; enim, mi Antoni, tibi perſuadeas, Chriſtum, qui venit ad opera diaboli deſtruenda, nouam illi in homines poteſtatem, quam antea non haberet, adieciſſe, nouumque hoc maleficij teterrimi genus aut antea ignotũ, aut primùm ab eo in mundum inductum fuiſſe.

Iſta

Iſta ſine atroci in Chriſtum ipſum blaſphemia ne cogitari quidem poſſunt, nedum dici. Præterea ſi quis ita ſentiat, argumento luce ipſa meridiana clariore refutabitur. Nam & Moſes, & totum vetus Teſtamentum (quod Chriſti natiuitatem præceſsit) horum veneficorum apertiſsimè meminit, Deut. 18. Sap. 12. Fuit enim Satan ſemper ſui ſimilis, & qualem hodie experimur, talem omnis ętas vidit & ſenſit, qui inflammauit et impulit filios infidelitatis ad priuatæ iniuriæ vindictam, fratrumq; iniuſtam cædem, quia, vt ait Ioan. 8. verſ. 44. homicida eſt ab initio. Et hęc quidem quod ad ipſam vocis Sortiarius originem & notionem.

CAPVT II.

Vtrum ſint quidam Sortiarij, id eſt, ex hoc Satanicorum veneficorum genere.

ANTONIVS.

AT pollicitus es, Theophile, certis robuſtisq; rationibus te probaturum quoſdam in mundo eſſe Sortiarios, id eſt, ex hoc veneficorum diabolicorum genere & ordine.

THEO. Ita recepi, Antoni, ſumq;, ſi ita vis, paratus iam præſtare.

Ant. Perfice promiſſum. Neque enim rem ita ſe habere poſſe ad hanc vſque diem credidi, necdum etiam, niſi aliud euincis, credo.

The. Enitar. Quod vt faciam, ſic dico: Tres ſunt in vniuerſum rei alicuius probandæ modi & loci præcipui, quanquã illa planè incredibilis eſſe ſtatuitur. Illi autem loci tres ſunt hi. Hominum autoritas, rerum ipſarũ experientia, & recto animi iudicio vtens atq; innixa ratio. Qui loci omnes noſtrã ſententiam confirmabunt, neq; ex his vnus tantùm, quanquam is erat ſatis. Ac primùm autoritas. Sunt enim dilucida & perſpicua teſtimonia tum ex ipſa ſacroſancta Scriptura, tum etiam ex alijs autoribus deprompta, quę planè teſtificantur extare in mundo tale veneficorum genus, quos & Satanicos & Sortiarios diximus. Reſponde Antoni, Sanctiſſimóne Dei verbo aſſentiris?

Ant. Abſit verò Theophile, vt ab eo diſſentiam.

Theo. Rectè facis. Nam vt docemur *2. Pet. 1. verſ. 19.* ſcriptura, qua illud cõtinetur, eſt certiſsima lux & veritas, quæ etiã diuinitus eſt inſpirata quemadmodum ait Paulus *2.* Timo. *3.* verſ. *16.* quam tamen noſtri ſeculi homines Athei prorſus negligũt & repudiãt.

Ant.

ANT. Totus ſum, Theophile, ab iſtis alienus, Deiq́; ipſius gratia illi verbo planè credo atq; aſſentior.

THE. Hoc verò Dei verbum (quod certiſsimum & veriſsimum eſſe agnoſcis & confiteris) eſſe quoſdam ex iſto veneficorum & Sortiariorum Satanicorum genere iampridẽ confirmauit. Quæ res ſatis oſtẽdit eſſe quoſdam huiuſmodi maleficos. Vide in veteri Teſtamento Deuter. cap. *18*. vide Hiere. cap. *27*. verſ. *9*. vbi Hierony. ita ſcribit: *Et maleficos quos vel Veneficos poſſumus appellare, vel dæmonum phantaſmatibus ſeruientes, qui Hebraicè dicuntur Caſſaphim*. Lege Mich. c. *5*. verſ. *12*. vbi tales venefici coniunguntur cum diuinis & Magis. Lege Pſal. *58*. verſ. *8*. Nahum prophetam cap. *3*. ver. *4*. & ſimiles alios locos. Quòd ſi è nouo etiam Teſtamento (quæ eſt altera diuinæ Scripturæ pars) idem tibi demonſtrari velis, vide epiſtolam Pauli ad Galatas cap. *3*. verſ. *1*. & cap. *5*. verſ. *20*. vbi optimi & doctiſsimi quique interpretes, tum veteres, tum etiam recentiores vno conſenſu omnes eſſe quoſdam Sortiarios colligunt, qui Satanica arte & via hominum animos, corpus, vitam deniq; ipſam lędant.

ANT. Locos tu quidem complures mihi con-

congeſsiſti, quos domi per otium legam & inter ſe comparabo.

The. Quantum ad alios ſcriptores ſiue eccleſiaſticos, ſiue etiam profanos autores, ſi quis omnes enumerare volet, erunt infiniti, qui tamen eſſe quoſdam Sortiarios & probāt & teſtantur. Quos hîc ſingulos commemorare non puto mihi neceſſe: ſed tantùm ex ijs quoſdam.

Ant. Compendio orationis ſtudendum eſt, & aliquot tantùm contentus ero.

The. De eccleſiaſticis, in quorum numero eos ſacræ ſcripturæ libros comprehendo, qui nominantur Apocryphi, eſt mihi teſtis primus producendus liber Sapientiæ cap. *12.* verſ. *4.* *Quia ſortilegijs & veneficijs vtebantur,* (ait de Chananæis loquens) *& ſacrificijs impijs.* Tum ſecundo loco concilium Carthaginenſe, item & Conſtantinopolitanum ſecūdum, quod in Trullo fuit, artic. *61.* vbi diſertè & nominatim huius generis veneficorum mentio facta eſt, & lethalia maleficia eorum ſcelera nominantur. Tertio loco teſtem producam Aurelium Auguſtinum, qui varijs in locis, imprimis autem in ſermo. *207.* de Tempore, qui aduerſus huius generis homines magno cū Auguſtini ſtomacho habitus eſt, quos etiā appellat Incantatores, & quos docet

cet arte operaq; Satanæ efficere, vt alij è ſanis ęgroti fiant, alij ex ægrotis ſani. Prætereà tractatu 7. in Ioan. Euangelium, idem Auguſt. planè execratur eos, qui incantationibus, ligaturis miriſq; inimici noſtri, (is autem eſt diabolus) modis operantur, nocentq; hominibus & cæteris rebus. Quarto denique loco ecce tibi Trithemius Abbas Spinhemenſis de eadem re integrum librum edidit, atque reſpondit ad eas quæſtiones quæ illi à Maximiliano Germanorum Imperatore, huius, qui hodie viuit, proauo proponebantur. Quid prætereà? Víſne, Antoni, alia aliorum teſtimonia audire, etiamne leges ipſas? Eſt lex antiqua & decantata illa quidem 12. Tabularũ, quæ hoc maleficorum genus puniebat, quos etiam meſſem incantare poſſe ait, de qua lege Plinius libr. 28. Natur. hiſtor. cap. 2. Nónne alia Romanorum lex & illa etiam lege 12. Tabularum poſterior, quę Lex Cornelia dicta eſt, eoſdem damnat & perſequitur? Ex Imperatoribus Conſtantinopolitanis Leo conſtitutione quadam ſua quæ eſt 65. idem agit. Deniq; vir in omni rerum genere verſatus Vergilius tum eclog. 3. tum etiam 8. tales eſſe quoſdam confirmat, vt Troilum de Malueto magnum Iuriſconſultum, & Martinum Arlæum Theologum prętermittam,

plu-

pluresq́; & penè infinitos alios, qui ętate recentiores ſuperioribus vixere, & quoſdam ex hoc Veneficorum Satanicorũ genere eſſe doctè vereq́; teſtâtur. Aut hoc teſtium ſatis eſt, aut neſcio quid ſit ſatis.

Anto. Certè plus quàm vellem. verùm, Theophile, vnum quendam ex animo meo ſcrupulum, qui me malè habet, tollas velim.

Theo. Ecquis autem ille eſt?

Ant. Hoc nempe quòd videtur Hieronym. autor non contemnendus in ſuis commentarijs in epiſtolam Pauli ad Galatas, cap. 3. verſ. 1. (quem locum ad tuæ ſententiæ fidem faciendam tu ipſe anteà protuliſti) apertè negare Paulum ita ſenſiſſe vnquam eſſe quoſdam Sortiarios, quanquam tamen ita ſcribit, *O inſenſati Galatæ, quis vos faſcinauit?* Sed in eo Paulus ex communi hominum conſuetudine ita loquitur, & recepta vulgò ſententia, non quòd ipſe vllos eſſe huiuſmodi crediderit aut vnquam agnouerit.

The. Verè tu quidem, Antoni, & memoriter Hieronymi mentem recitaſti, & certè ita primùm ſenſiſſe videtur Hieronymus: Sed idem poſtea in eundem etiam locum aliud addit, mutatq́; ſtatim ſententiam. Quod vt ipſe videas, totum locum tranſcripſi. *Dicitur*

*tur faſcinus,*ait Hieronymus, *propriè infantibus nocere,& ætati paruulæ,et his qui necdum firmo veſtigio figunt gradum. Vnde & quidam è gentibus,*

Neſcio quis teneros oculus mihi faſcinat agnos. Hoc verùm veuum nécne Deus viderit, quia poteſt fieri, vt & dæmones huic peccato ſeruiant, & quoſcunque in Dei opere vel cœpiſſe, vel profeciſſe cognouerint, eos à bonis operibus auertant. Nunc illud in cauſſa eſt, quod ex opinione vulgi ſumptum putamus exemplum. Ex quibus verbis apparet quàm ſit de ea re vir ille incertus & dubius, & ſolet in alia eorundem commentariorum parte in alijs rebus grauiſsimè iuſtiſsimeq́; reprehendi, quemadmodum ab Auguſtino de mendacio Pauli, vt hîc eum vel peccaſſe vel nutaſſe, nihil mirum cuiquam videri debeat. Sed id ſenſerit Hieronymus, alij certè non minùs graues & docti eiuſdem loci interpretes aliud ipſi ſcribũt & ex hoc Pauli loco colligunt, eſſe nimirum Sortiarios. In quam ſententiã iuit Chryſoſtomus ſcriptór probatus, & recentiores etiam alij. Quod ad Auguſtinum, qui nulla in re Hieronymo cedit vel inferior eſt, quid ſcripſerit, ſuprà diximus.

ANT. Iſta mihi ſatisfaciunt, Theophile, neque plura hominum teſtimonia deſidero, illud ſubijce quod pollicitus es, eſtq́; ſe-

cunda

cunda ſententiæ tuæ probatio. Docet me, inquam, ipſa rerum experientia compertum eſſe quoſdam Sortiarios extare.

Theo. Debitum à me rectè exigis, & ordine omnia meminiſti. Itaq; vno verbo rem totam conficiam.

Ant. Agè igitur.

Theo. Ergo quod ad experientiā eamque certam, hoc dico, omni hominum ętate obſeruatum & animaduerſum, quoſdam eſſe qui diabolicis iſtis modis & technis homines intoxicarēt. Cur em̄ de ijs ſcriptę ſcriptæ eſſent, ſi nulli vnquā extitiſſent? Cur pœnæ in eos ſancitæ? Neque enim de ijs rebus, quæ non ſunt, leges promulgantur: & par eſt earum rerum quæ non ſunt, & quę non apparent, in iure ciuili iudicium, quemadmodum Iuriſconſulti docent. Cùm quęreretur à ſapientiſsimo illo Athenienſium Legiſlatore Solone, cur nullam aduerſus parricidas legem ſcripſiſſet, reſpondit, Quòd neminem vnquàm parricidam fore ſuſpicaretur. Igitur & ante Chriſtum natum, & poſtea hoc genus maleficiorum paſsim extitit. Ac ante Chriſtum fuiſſe teſtis eſt, iſque fideliſsimus & locupletiſsimus Moſes ille vir Dei ſanctiſsimus, qui iuſſu Dei tot locis eos commemorat & damnat, Exo. *22.* verſ. *19.* Leuit. *19.* verſ.

verſ. *31.* & *20.* verſ. *27.* Num. *23.* verſ. *28.* Deu. *18.* verſ. *11.* ferunt etiam Zoroaſten hominem Perſicæ nationis, magnumque Magum & Aſtrologum iudiciarium, primum omnium mortalium hoc genus veneficij exercuiſſe, & cæteros poſtea docuiſſe, qui, ſicut ipſe, erant idololatræ. Poſt Chriſtum autem incarnatum eoſdem fuiſſe, teſtes ſunt infinitæ hiſtoriæ, & hominum narrationes de ijs ſcriptæ: teſtes etiam iudicum ſententiæ in eos latæ: teſtes leges & pœnę in eos conſtitutę tum Iure Ciuili, tum etiam eo, quod Canonicum vocant, quando & tituli & Rubricæ integræ de eo delicti genere ſcriptæ etiam num hodie leguntur, quemadmodum in Gratiani decreto apparet cauſſa *26.* q. *1. 2. 3. 4.* & *5.* Quin etiam ijdem hi venefici in noſtra Gallia maximè noti ſemper fuerunt. Quod verum eſſe confirmant innumerabilia Parlamentorum, vt vocant, arreſta de ijs facta, quę plerique docti homines collegere. Imprimis autem noſtram hanc ſententiam tuetur quorundam articulorum & dogmatum celebris & ſolemnis damnatio à Sorbona Pariſienſi facta ſub Carolo VI. Francorum rege, anno Domini *1398.* Quæ dogmata paſsim Lutetiæ profitebātur ſcholaſtici illius Academię. Quid? nonne hæc noſtra ætas videt huius

maleficij damnatos quamplurimos?

Ant. Cur verò id fiat noſtro ſeculò, potéſnè, Theophile, rationem mihi afferre?

The. Eſt hoc quidem horrendum Dei aduerſus nos iudicium, cuius eſt ignota nobis cauſſa. Sunt verò Dei iudicia etſi nobis ignota, iuſta tamē & ſancta, quemadmodum ex Pſal. 25. verſ. 10. veriſsimè & pientiſsimè in pari argumento, & libr. De Diuinatione Dæmonum, ait Auguſtinus.

Ant. Quid igitur, éſtne hac noſtra ętate hominum puniendorum maior & iuſtior Deo cauſſa, quàm fuit iampridem, & trecentis abhinc annis?

The. Certè, Antoni, maior nunc, quàm olim, quātò mundus hic ſacroſanctum Dei verbum, patefactumq́; ipſius lumen reijcit & impudentiùs & obſtinatiùs. Quantò enim homines magis ſe in Deum ingratos hódie præbent, tantò Deo iuſtior eſt eorum deſerendorum cauſſa, tradendorumq́; Satanæ ad nominis ſui contemptum vindicandum. Quare hoc maximè tempore, quo grauiſſ. & fœdiſsima hominum in Dei doctrinam rebellio manifeſtè cernitur, Satan hanc poteſtatem à Deo accepit, vt tales ſibi addiceret, & cribraret, conceſſaq́; illi eſt erroris ſumma efficacia ad multos fallendos irretiendos, &

abdu-

abducendos, quemadmodum ipſe Dei ſpiritus, id fore iampridem teſtatus eſt, 2. Theſſ. 2. verſ. 10. & Deum miſſurum eſſe vim & energiam deceptionis, vt homines credant Satanæ & mendacio, & damnentur qui nō crediderunt veritati, ſed acquieuerūt iniuſtitiæ, qa amorē veritatis nō receperunt, vt ſalui fierēt.

Ant. Verùm aliud contendunt quidā, iſta nēpe omnia, quę de Sortiarijs dicuntur, ficta cōmentaq; eſſe: vel ſi ita eueniant, animi tantùm morbo, & melancholico quodā humore, in ijs fieri hæc viſa & phantaſmata, nō autem vllius diuini aduerſus homines iudicij iſtas notas eſſe atq; teſtimonia.

The. At ij grauiſsimè hallucinantur, mi Antoni, & quidem non minùs, quàm qui volunt Dæmoniacos & Lunaticos qui tempore Domini noſtri Ieſu Chriſti vixerunt, & ſunt ab eo ſanati, nihil niſi ſumma quadam melancholia, & flaua bile abundantes & laborantes homines fuiſſe. Quorum ſententia eſt planè blaſphema. Nam & fidei Chriſtianæ certitudinem tollunt, & diuinam Domini noſtri Ieſu Chriſti naturam negant, & aduerſus ipſam rei veritatem pugnant, & mentiuntur. Quo enim modo ipſi diaboli in eorum corporibus loquuti eſſent, magno cum impetu ex dæmoniacis exiuiſſent, membra

corũ laceraſſent, ſi iſta mera animi ęgri ſomnia, & phantaſiæ, & tantum morbi cuiuſdam melancholici acceſsiones fuerunt? Sic Sortiarij ſunt planè miſera Satanę mancipia, ab eoq́; reguntur, hunc ipſi adorant, illi ſe addicunt, atq; etiam cereas candelas honoris ergo offerunt. Quanquam eorum quidam abiectiores & turpiores apparent. Nam cùm ſe illis Satan humana ſpecie offert, eius nates (ꝙ eſt etiam dictu fœtidiſsimum) deoſculantur, quod à ſe factum ipſi poſtea liberè agnoſcunt & confitentur. Atq; ijs propterea accidit, vt in tam reprobum animi ſenſum tradantur, quòd Deus eos iuſtiſsimè punit, qui, quemadmodum dixi, obſtinatiſsimè & ingratiſsimè vel omnino ſpernunt Euangelium Dei ſibi oblatum, vel acceptum intellectumq́; frigidè omnino & leuiter tantum deguſtant. In quibus duobus ſummus Dei Opt. Max. contemptus cernitur. Quanquam etiam, Antoni, illud mihi verè dicturus videor, quòd quemadmodum dominus Deus primum vnigeniti filij ſui Ieſu Chriſti aduentum nobilitare, celeberrimumque toti mundo reddere volens, multos quoque illo ſeculo dæmoniacos, lunaticos, cæcos, mutos, ſurdos eſſe voluit, quos ſanaret Chriſtus, & quã illi gloriæ ſegetẽ prębebat Pater: ſic

ſic hac noſtra ętate, qua ſummo ſuo in genus humanum & incomprehenſibili beneficio ſacroſancti Euangelij ſui lucem dono reſtituit, iuſtè vult, vt plures huius lucis patefactę contemptores in Satanę laqueos hodie incidant quàm antea, fiantq́; Sortiarij, id eſt, ſint Satanæ addicti, vt & qui Deũ ſpernunt, magis iſtorum miſerorum exemplo terreantur: & pij ardentius Deum laudent, gratiasq́; tanti beneficij in ſe collati nomine Deo agant maiores, ſuamq́; conditionem beatam iudicent, qui è tanto malo & tanta Satanæ poteſtate ſint ſingulari Dei beneficio erepti. Intelligiſne igitur, Antoni, quamobrem hodie plures, quàm olim Sortiarij euadant?

Ant. Sanè, Theophile, & tibi, qui me id docueris, ago iam gratias. Sed tamen, quò ſim planè in tua ſententia confirmatus, adde tertium argumentum, quod ex recti iudicij ratione ſumptum eſſe dixiſti.

The. Rectè admones, penè enim prætermiſeram. Itaq; aggredior. Efficit ratio rectè iudicans & ſanè, vt Sortiarios eſſe credamus. Eſt autem hæc, Vbicunq; vera & efficax alicuius rei cauſſa adeſt, ibi effectum quoque ſequi eſt neceſſe. Exempli cauſſa, vbicunque eſt ſol, illic quoque lumen & dies eſt, quia vtriuſque vera & efficax cauſſa eſt ſol.

Vbicunq; flat Aquilo, illic friget, quia eſt is ventus frigoris pater. Atque vt hoc noſtrum axioma ad propoſitum argumentum accommodemus, ſic tradunt Philoſophi qui in rerum cauſsis explicandis verſantur. Quæ cauſſæ ſunt anima & voluntate præditæ, ſi in ijs voluntas & poteſtas ad agendum ſimul concurrant, effectum ex ijs naceſſariò continuoque ſequi. Dicis cauſſa, Si quis eſurit, & ad manum habet panem, edit: Si quis ſitit, & in promptu habet vinum, bibit. Si quis alget, & afferatur illi ignis, calefacit ſeſe. Habet enim & velle & poſſe, vt aiunt, ergo agat neceſſe eſt. Satan horum veneficiorum & intoxicationum proculdubio cauſſa eſt. Ille autem & voluntatem & poteſtatem vnà habet eius mali perpetrandi, & ad illud homines attrahendi & ſibi addicendi, (conceditur enim illi hęc poteſtas à Deo iuſto in homines iſtos rebelles iudicio;) ergo dubitandum nō eſt quin eos ſibi lucretur & impellat ad id ſceleris. Quod vt tibi latiùs exponam, hoc mihi, Antoni, concedis, vt credo: Semper in hoc mundo fuiſſe homines aliquos infideles, id eſt, qui vel verum Deum ex ipſius verbo non norunt, vel agnitum ſpreuerunt.

ANT. Hoc per me ſumas licet, quando

tales videmus nimium multos.

THEO. Sed nec illud negaueris, Satanám ex quo tempore primam originem ſuam deſeruit, eſtq́; factus diabolus, ſemper id fategiſſe, &, quantum quidem in ſe fuit, conatum eſſe & perfeciſſe, vt mortales à veri Dei cognitione, & certa ſalutis ſuę fiducia abducerentur, deniq; vt Deum ipſiusq́; promiſsiones reſpuerent & contemnerent: & perſuaſiſſe ſiue induxiſſe vt ſe illi addicerent, quos & ad Dei cultum frigidos videbat, & ad promiſsiones amplectendas negligentes.

ANT. Iſtud verè dicis. Eſt enim Satan leoni rugienti ſimilis, qui ſemper quærit quē deuoret & à Deo abducat, vt Petrus loquitur *1.* Petr. *5.* verſ. *8.*

THE. Rectè meminiſti, Antoni. Nam & ea ipſa cauſſa eſt propter quam idem ſerpens antiquus in Apocalyp. *20.* verſ. *2.* appellatur, id eſt, communis & coniuratus humani generis hoſtis, vt Chriſtus ait, Matth. *13.* verſ. *28.* qui operatur & efficit præſertim in filijs infidelitatis, id quod conatur & vult, quemadmodum Paulus ait, Epheſ. *2.* verſ. *2.* Nam ira Dei venit in homines contumaces. Cùm igitur ex his locis conſtet Satanam id cupere & velle vt homines à Dei metu et fide abducat, reſtat vt videamꝰ, habeátnę

idem poteſtatem abducendi eos.

Ant. Tum certè tua illa ratio erit concluſa. Sed obſecro, Theophile, habétne Satan poteſtatem in homines tantam, vt eos à Deo poſsit auertere, & ad ſe traducere, cùm ſint ipſi Dei creaturæ ad ipſius imaginem efformatæ, & maximè ad vnius illius gloriam?

Theo. Fateor ego quidem, Antoni, Satanam nunquam huiuſmodi poteſtatem habiturum fuiſſe, niſi eſſet illi data à Deo omnipotẽte, qui hac iuſtiſsima ratione punit eos, qui ſe ingratiſsimè & impijſsimè deſerunt. Quanquam verò ratio à nobis huius explicari nõ poteſt, cur hunc potius, quàm illum dominus tradat Satanæ, & abduci velit, præterquam quòd hęc eſt iuſta Dei voluntas, qui ita decreuit: nemo tamen vnquam Sortiarius niſi ſua culpa euaſit, & quin priùs ſciẽs prudénsve Deum renuntiarit creatorem & opificem ſuum, vitæ autorem, & omniũ bonorum largitorem, quẽ deſerit, & impudentiſsimè perfidioſiſsimeq́; pro Deo ſuo habere renuit, ſi modo nomen dat Satanæ, & Sortiarius futurus eſt.

Ant. Eſtne verò hoc credibile quod ais, Theophile, hominem quenquam Deum ſuum renuntiare, & Satanæ, quem eſſe Satanam verè ſciat, velle audire, nedum ſe illi

in

in mancipium addicere?

The. Iſtud quidem nimium verum eſt, atque id faciunt, quotquot tandem euadunt Sortiarij. Poſtquam enim ſatan eos quos ambit & affectatur, ſemel conuenit, apertè iam quis ſit confitetur, ſe nimirum ſatanam & verè diabolum illum eſſe quem docet ſcriptura. Itaq; iubet vt Deum creatorem ſuum illiusq́; poteſtatem abiurent, ſibi autem perpetuum cultum & obſequium voueant, ſibi, inquam, qui illic præſens adeſt. Se pro Deo agnoſcant, ſe inuocent, ſe precentur, ſibi confidant. Tum deinde eoſdem iubet, vt ſe cernui adorent, qua ratione & quo corporis geſtu ipſe vult & probat. Itaque eorum alij genibus ipſius aduoluuntur, alij candelas incenſas & nigras offerunt, alij aliqua parte corporis, quo tunc viſibilis apparet eum oſculantur, alij alia ratione, prout ipſe id iubet fieri.

Ant. O quàm meritò & iure igitur à Deo miſeri iſti & deteſtabiles homines ſic puniuntur, cui tam ſceleratè, perfidè & ſcienter renuntiant, creatori ſuo, patri, ſaluatori. Nec iam cur id fiat miror.

The. Propter eam ipſam cauſam dat Deus ſatanæ tantam in eos efficaciam, quemadmodum dixi, *1. Regum. 22. verſ. 22.* Ac niſi

Deus daret, hanc poteſtatem planè non haberet ſatan.

ANT. Nihil verò in tota iſta tua narratione animaduerti, quod à fide veri tam ſit alienum quàm quidã autumant, & certè iam miror, cur illi in animum inducere nõ poſsint eſſe aliquos Sortiarios.

THEO. Vnum modò addam, vt totũ hunc locum tandem concludam, ex varijs nimirũ cauſis homines fieri tales. Alij enim ſumma de Dei promiſsionibus & amore erga ſe diffidentia, alij ſumma & teterrima animi vanitate & curioſitate impulſi, tales euadunt, cùm naturæ humanæ modum & gradum ſuperbè faſtidiant. Hoc autem quàm verum ſit, vide. Quidã enim iam Sortiarij extiterunt ſpe inopiæ ſuæ ſubleuandæ, cùm ijs ſatan montes aureos, vt aiunt, polliceretur. Pecunia enim ad exhibendam familiam egebant, vel ære alieno erãt obruti atq; onerati, adeo vt nummorum accipiendorum ſpe ſe lubenter ſatanæ addixerint. Alij cùm ſe à potentioribus quibuſdam opprimi viderent, neq; ſe tuendi haberent poteſtatem, factam tamen ſibi iniuriam non ferrẽt, ſatanę auxilium (eſt enim is vindictę amans & cædis) aduocarunt, ſeq; illi prõpto animo vendiderũt & mãciparunt. Quæ duo hominum genera ſumma de Dei

erga

erga ſe amore & auxilio diffidentia tales euadunt, quaſi eos neglexerit Deus, neque afflictos tueatur. Hac via & ratione à ſatana abducuntur præſertim ruſticani homines & ignari & pauperes, & iniuria affecti, vt ſortiarij fiant. Sunt verò alij, qui curioſa quadam & ſuperba animi vanitate, dum ſe intra humani ingenij metas continere non poſſunt, feruntur, fiuntque ſatanę mancipia, dum futura prænoſſe, eaque prædicere alijs volunt: vel dum facilè nulloque negotio multa facere, quæ alij non poſſunt, ambitioſè cupiunt. Quomodo à ſatana ſeducuntur qui homines videntur honoratiores & doctiores, quales nobiles quidam & primariæ fœminæ, ſcholaſtici plures. Qui omnes iuſtè à Deo puniuntur, quòd Deum ſpreuerunt, ſeq; ſcientes ſatanæ deuouerunt.

Ant. Iam verò, Theophile, planè in animum induco meum, eſſe ſatanicos veneficos quoſdam, & ſortiarios, & quaſdam intoxicationes quæ ab ijs fiunt. Sed obſecro, vt de eo quoque mihi reſpondeas: In quæ rerum genera illa ſua venena ſatanica effundere & ſpargere queant.

The. Cupio ego quidem, ſed eatenus tamen, quantū ex veris rerum hiſtorijs didici. Nec enim eorum ſtudium probo, qui in hoc argu-

argumento tractando aniles fabulas ſunt cōſectati, & eas in magna quædam ſua volumina laborioſè retulerunt.

CAPVT III.

In qua rerum genera Sortiarij venena ſua ſpargere poſsint, vt noceant.

ANTONIVS.

HOC mihi ipſi ſatis erit, nec enim puerilibus iſtis nugis delector. Quid igitur, Theophile, etiamne in homines, etiamne in bruta animantia hoc hominum genus ſuum illud ſatanicum venenum & toxicum ſpargere, etiam poteſt? Quid verò, etiamne aërem, aquam, herbas eodem toxico inficere, & in omnia graſſari, quemadmodum ipſi apertè confitentur, ſe quarundam vrbium cœlum & aërem circumquaque ſuis artibus corrupiſſe?

THE. Non eſt hoc, mi Antoni, à ratione alienum, quemadmodum vides, vt qui immanem gigantem deijcere poteſt, idem ille puerulum aliquem viribus infirmum & imbecillum queat. Sic qui hominem veneno lædere poteſt, is multò magis cętera. Eſt enim homo animal prudens, ſagax, prouidum, peri-

periculi proſpiciens,ad Dei imaginem creatum. Hoc qui decipere & lædere poteſt, multò faciliùs fateatur ſe intoxicare animal brutum & incogitans poſſe, qualis equus, aries, bos, vacca, quæ nulla tanta diligentia ſibi in periculis cauent & proſpiciunt, quanta homines ſibi. Atque etiam qui bruta poteſt, multò etiam meliùs herbam veneno inficiet, arborem, ſegetem, peſſulum oſtij, ſcalarum gradus, vinum denique, aquam, aërem. Quæ res omnes à nobis cum volumus contrectantur. Et in hęc quidem omnia graſſari poſſunt Sortiarij, quatenus Deus vult per ea ipſa in homines nominis ſui contemptum vlciſci & peccata noſtra caſtigare.

Ant. In omnia igitur graſſari poſſunt, neque eſt quicquam, vt video, quod eorum maleficium & venena euitet.

The. Cùm ſint hi & ſatanici & ſubtiles admodum venefici, certè quidem inficere veneno ſuo poſſunt quicquid in his terris natura ſua eſt corruptibile & mortale, niſi à Deo conſeruetur. Nihil autem eſt in hoc inferiore mundo, quod non ſit huiuſmodi, & mortale dico, & corruptibile. Quare eorum artes in omnia hęc inferiora graſſari poſſe planè fateamur.

Ant. Earum verò rerum exempla mihi

aliqua proferto, Theophile.

The. Faciam. Ac primùm eos in homines graſſari certo certius eſt. Id enim quotidie fieri cernimus. Quoſdam enim venenis ſuis interficiunt: alios languentes & tapidos reddunt. Vidi qui nutricum mammas vnico & ſolo manus attactu lacte exhauſiſſent & exſiccaſſent. Vidi qui cholicos morbos grauiſsimos induxerant, qui tormina, qui podagram, qui paralyſin, qui apoplexiá, qui mancos & debiles homines effecerant, aliosque morbos iniecerant, quos poſtea nec ipſi, nec medicinę artis peritiſsimi noſſe & curare poterant. Atq; iſti Sortiarij in omnem hominũ ſexum, ætatem, ordinem, ſine delectu & diſcrimine crudeliter ſęuiũt, qua animi impotentia & vindicta feruntur. Quid amplius? Coloni ipſi dominos ſuos intoxicant odio perciti. Quod ad pecudes & pecora, illi ea veneno necãt varijs quidem modis: nec modò necãt, ſed ſi libuerit, intumeſcere faciunt, aut macras reddunt, adeò vt nihil iſtorum ſcelere ſit peius & pernicioſius. Prętereà incantãt feras beluas, & eas ſiſtunt, vt etiam manu capere poſsis, quemadmodũ eſt in Pſal. 58. verſ. 5. Veluti ſerpentes & aſpides. Quanquam enim Auguſtin. lib. 11. de Geneſi ad liter. cap. 28. ſcribit id in ſerpente à ſatana fieri eo facilius,

liùs, quòd per ſerpentis colloquium primitus humana natura ſeducta eſt, quaſi huius ſui miniſterij hęc pœna ſit, vt magis iuſsis ſatanę & euocationibus ſit ſubiectus ſerpens: tamen rerum ipſarũ experientia docet, quod in eo fit, idem in cęteris animantibus quoq; à ſortiarijs fieri poſſe. Neq; etiam ſacra Scriptura, Geneſ. 3. tradit plus addictum fuiſſe ſerpentem ſatanæ, quàm reliquas beluas. Denique eſt tota hæc Auguſtini ratio, meo quidẽ iudicio, ſubtilior. Quod ad herbas, arbores, earumque baccas & fructus, cęteraque huiuſmodi, certè etiam ab illis intoxicantur. Id quod pręclara illa Vergilij ſententia quæ ex quotidiana rerũ experientia ducta eſt, oſtendit eclog. 8.

Has herbas, atque hæc Ponto mihi lecta venena,
Ipſe dedit Mœris: naſcuntur plurima Ponto.

Item.

Atque ſatas aliò vidi traducere meſſes.

In quem locum Seruius Honoratus interpres doctiſsimus, quemadmodum & Plinius eo quem iam citaui loco, docent quæ pœna lege 12. Tabularũ conſtituta eſſet, ſi quis meſſes incantaſſet. Quod ad aerem ipſum & aquã, quid ijs faciliùs corrumpi & vitiari poteſt, adeò vt hæc elementa neq; iã commoda cuiquam neque ſalubria ſint futura; imò verò

noxia

noxia & tabifica? Cuius rei fidem facit, quòd vel ſolus odor & vapor peſtilens ſępe totam regionem in quam exhalat, ita inficit, vt inde grauiſsimi & contagioſi morbi naſcantur. Nunquamne, quæſo, fando audiſti quid in Campania Italiæ parte euenerit, & vt tota regio illa in quam Auernus, qui dicitur (eſt autem terræ antrum vnde grauis & putris halitus ęſtuat) exhalat, noxia ſit, adeò vt quę aues præteruolant, ſolo illius odore concidant mortuæ? Quid de mari mortuo (quod ita in Iudæa vocatur) dicam, cuius halitus tam eſt peſtilens & exitioſus, vt tota vicinia deſerta ſit & inculta, arbores ipſæ exuſtæ & terra ſterilis & infrugifera, propter huiuſmodi odorem.

Ant. Hæc omnia memini me aliquando legiſſe, ſed dic tu ipſe ſi qua vnquàm in hiſtoria commemoratum eſt aërem ab iſto hominum genere corruptum eſſe.

The. Maximè, imprimisq; in hiſtoria Calliſti Nicephori ſcriptoris Eccleſiaſtici, qui li. *14*. cap. *18*. narrat, quemadmodum Perſę Magi vt apud ſuum regem odioſam redderent Chriſtianam religionem, effecerint vt putridus & fœtidus omnino odor peſtilentioſuſque exhalaret ex eo loco, in quem Maruthas Chriſtianæ eccleſiæ epiſcopus, cęteriq; Perſæ Chriſtia-

Chriſtiani ad Deum precandum conueniebant.

Ant. Atqui aer perpetuò fluit, ventoq́ue ſemper aliquo difflatur, ne torpeſcat, & quieſcat. Qui certè motus, ne illa tabes in aere vnquam gignatur, facit.

The. At aqua fluit ipſa quoque, quam tamen tu corrumpi ab ijs poſſe concedis. Qua enim ratione aqua, eadem & aer infici poteſt, quia odor ille grauis ſpargitur diffunditurq́; per vtrunque, quæ ipſa ſunt tenuis & imbecillæ ad reſiſtendum naturę elementa. Facilè enim vtrunque corrumpitur, quia externam qualitatem citò admittit & ſentit. Exempli cauſa, eadem aqua, modò incaleſcit, modò frigeſcit: aer eodem die caleſcit, eodẽ tepet, & frigeſcit. Id quod maximè vere & autumno fieri experimur. Nam manè frigidus, meridie calidus, veſperi tepidus, idem ſentitur. Cùm ſit autem aer liquidior quàm aqua & ad repugnandum imbecillior, longè citiùs etiam faciliuſq́ue afficitur ab externis qualitatibus & agentibus.

Anto. Verùm, quidam in animum ſuum hæc ab iſtis fieri non inducunt, ſed potius magna animi vanitate, & quadam oſtentatione ſuæ artis & potentię ita aſtutè iactare, quò perterrefaciant homines, vel etiam inſanè prę-

prædicari, quia quidam ex ijs melancholia quadam laborãtes ita ſe aliquando crediderunt poſſe.

The. Fateor ego quidem, Antoni, quòd qui primus hoc efficit, Deus eſt ipſe, qui his modis & his hominibus tanquam inſtrumentis hominum peccata coercet: veruntamen pernego quod iſti contendunt, iſta ſemper eſſe animi ægroti falſa ſomnia, cùm Sortiarij aiunt ſe intoxicare aerem: imò verò ſæpe id & veriſsimè ab ijs fit. Quod vel hac ratione demonſtrari poteſt. Primùm quod nulla aliena cogitatio & animi phantaſia à nobis reipſa ſentiri poteſt, neque poteſt illa corpus noſtrum actu ipſo, quod aiunt lędere. Cogita me abs te occiſum, & iſtud animo finge quantum potes, proptereane erit vel proſperę valetudinis meę imminutio vel tantillum facta? Minimè verò. Neq; enim contagioné immittit, aut ſpargit morbos in aliena corpora vana cuiuſquam imaginatio, & falſa. Atqui reipſa iniectos morbos à Sortiarijs ſentimus, peſtes etiam inductas easque ſæuiſsimas videm⁹, & alia huiuſmodi effecta, quę negari non poſſunt. Deinde ipſi conſtanter in medijs etiam eculeis & tormentis hęc à ſe facta eſſe confitẽtur, maximè verò cum propter ea crimina ducuntur ad ſupplicium. Denique con-

conſenſus ipſe, qui inter eos omnes apparet, noſtram ſententiā confirmat. In vanis enim animi cogitationibus non poteſt eſſe vna & eadem omniū vox, ſed alius ab alio diuersè quid imaginari poteſt. Propria eſt enim ſua cuiuſq; animi actio, neque tanta inter tot, & tam varijs locis diſperſos homines, vanę cogitationis conformitas & conſenſio, neq; in loco ipſo, tempore, modoq́; agendi confeſſio tam vna & concors eſſe vnquā poteſt inter aliquos, niſi iſta reipſa euenirent, atque ita eſſent vt ab iſtis fieri dicūtur. Quid quod ipſe iam dicam, eſtq́; longe mirabilius, etiam nodant, quemadmodum noſtri loquuntur, ligulam, id eſt, impediunt quò minus coniuges ſibi mutuò debitum coniugale reddant, aut certè ne eorum alter id poſsit.

ANT. Quid tu ais, Theophile?

THE. Planè ita eſt Antoni. Nam ſi ſuis venenis poſſunt hominum valetudinem lędere, vires & robur corporis minuere, neruos emollire, ſenſus hebetare, internos etiam humores ipſos perturbare, qui mirū eſt, ſi vim illam genitabilem, quæ eſt in vaſis quibuſdam corporis humani ſeminarijs impediunt, vel ipſorum vaſorum refrigeratione nimia iniecta per venenum, vel excitato quodā alterius in alterum coniugem (quos ita vexāt)

odio & faſtidio? Quod quidem arte ſatanica ab illis fieri facilè concesſerim, ſed fieri tamen inter eos diſcordias & diſsidia ſerant, inter quos ſumma pax eſſe debuit. Sic enim ſeſe impij illi vlciſcuntur, quia eos oderunt, quos ita afficiunt, quamuis ſæpe immerentes & innoxios, ſed ad ſui magiſtri ſatanæ imitationem zizania ſerere gaudent inter homines, Matth. 13. verſ. 39. Ioan. 3. verſ. 10.

Ant. Habeſne tui dicti vel exempla vel argumenta?

Theo. Vtraque. Ac exempla quidem penè infinita etiam quotidiana & quæ verſantur hodie ante oculos. Teſtimonia verò ſiue argumenta certiſsima. Primùm Auguſtinus ipſe inter varios nocendi modos, quos Sortiarijs tribuit tractatu. 7. in Ioan. etiam ligaturas recéſet, cuius hæc ligatura ſpecies eſt. Deinde quod eclog. 8. poetarum facilè princeps & ſui ſeculi doctorum doctiſsimus Vergilius idem probat. Eſt enim ex ipſa rerum experientia ſumptum hoc,

Necte tribus nodis trinos Amarylli colores,
Necte Amarylli modò: et Veneris, dic, vincula necto.

Pręterea hoc ipſum confirmatur cano. Si per. qui eſt poſtrem' 33. quęſt. 1. in Decreto. Quòd ſi Sortiarij poſſunt impedire vim animæ nutritiuam, vt latè diſputat probatque Thomas Aqui-

Aquinas in prima ſumma queſt. 3. art. 4. eadem ratione poſſunt & generatiuã corrumpere, & impedire.

Ant. Eò me adigis, vt quid iam dicam, aut quò me vertam, neſciam.

The. Quid verò, ſi illud etiam addidero, quod lõge magis ſtupendũ videbitur, quodq́; tamen Auguſtin⁹ & Apuleius diſertè tradũt? Quanquam ego fieri poſſe pernego.

Ant. Quid illud eſt?

The. Sortiarios nimirum poſſe mutare homines in alias rerum formas, id eſt, eos in lupos, vrſos, aſinos conuertere.

Ant. Itane quæſo, D. ille Auguſtinus?

The. Certè, Antoni. Lege tu librũ illius de Ciuitate Dei, decimum octauum, capite decimoſeptimo & decimooctauo, vbi refert Auguſtinus plures tum ex ethnicis tum etiã ex Chriſtianis qui ita ſe immutatos dixêre, præſertim verò Danięnetum, & Pręſtantem quendam, ſed & alios.

Ant. Iſtud quidem fieri non poteſt, vt dęmon vel diabolus quiſquam naturam eſſentiamq́; noſtrã, quam vocant, immutet. Hoc enim ſolius Dei proprium eſt, vti creare naturas, ita eas immutare poſſe. Id quod ſatan efficere, neq; ipſe per ſe, neq; per ſuos famulos Sortiarios vllo modo poteſt.

The. Rectè ſentis, atq; ita etiam alibi ipſe Auguſtinus ſcribit. Quanquam enim qui iſta ſe fuiſſe dicunt, tales ſe opinantur aliquando vixiſſe, falluntur tamen, ſuntq; ea animi deliria & falſę phātaſiæ ſiue imaginationes quę magna vi illuſionis cuiuſdam aut morbi eorum animis inhæſerunt. Quin tamē ita quoſdam perſuadeat ſatan, non diffido. Quod vt faciat, ſopit eorum externos ſenſus & occæcat, tum deinde varias rerum formas obijcit, quas perturbatis iam eorum humoribus & animis imprimit tā efficaciter, vt ſe reipſa huiuſmodi quædā eſſe & fuiſſe credant. Sic medici docent quoſdam eſſe corporis morbos in quibus videmur nobis eſſe lupi, porci, boues, muli, itē toti vitrei vel cerei & alia quædam. Vidi etiam qui ſe gallum gallinaceum eſſe affirmaret & deiectaret. Quamobrem veriſsima huiuſmodi animi illuſionum & deceptionum cauſa quæ tamen Sortiariorum artibus fieri poteſt, ex eo pendet, quòd perturbatis corporis humoribus & temperamento animi ipſi hominum quodāmodo immutantur, & à ſe alienati redduntur ſatanę miniſterio, ne alia agnoſcant, quàm quæ obijciūtur. Itaq; facilè ſibi perſuadent, qui vexātur ita, ſe tales eſſe, quales ſe dictitant, quæ tamen ſunt meræ ſatanę illuſiones.

Ant.

Ant. At Nabugadnezar Aſsyriorum rex in brutum animal mutatus eſt, & herbas per ſeptem annos depaſtus, vt eſt apud Danielem cap. 4.

The. Ita eſt. Sed illud de Nabugadnezar ita intelligendum eſt, ne mutatam humanã eius naturam in bruti animalis eſſentiã putes aut ſentias. Mutata enim eſt eius conuerſatio, & humanæ ſocietatis amãs animus & affectus. Deinde vt id in eo eueniſſe concedamus, Dei ipſius omnipotentis & creatoris poteſtate, non autem ſatanæ vi, (per quam ſolam Sortiarij operãtur) effectum eſt. Poteſt quidem Deus rerum naturas & eſſentias ipſas tollere aut commutare, ſatan autem non poteſt. Quare illa etiam falſiſsima cenſenda ſunt, quæ de Lycanthropis quibuſdam narrãtur. Quanquam tamen alij id fieri apud Septentrionales populos affirmãt, veluti apud Boryſtenem Fluuium & Tanaim. Nam quod Varro ſcripſit eſſe in Arcadia lacum, quẽ qui traiecerint, euadãt lupi, ita accipiendum puto, quòd propter metum, quem in traijciendo periculoſiſsimo illo lacu homines concipiunt, ſibi videantur eſſe lupis. Aliàs, meras nugas & aniles fabulas totam illam narrationem dixerim.

Ant. Hactenus in qua rerum genera

Sortiarij graſſari poſsint abundè explicaſti: vnum modò adijce: Cur iſti ipſi impuri homines etiam pios & verè Chriſtianos homines poſſunt intoxicare & venenis ſuis lędere? Id quod verum eſſe certiſsima rerum expe- entia & quotidiana demonſtrat.

The. Huius tuę quęſtionis ſolutio facilis eſt, Antoni. Primum id fit, quòd Deus iuſtiſſimus ea ratione ſuorum filiorũ peccata punit. Quos enim pios & verè Chriſtianos dicimus, ij non carent ſuis, non tantùm ſæpe infirmitatibus & nęuis, ſed etiam ſępe grauiſsimis criminibus & peccatis, vt docet Ioan. 1. Ioan. 1. verſ. 9. 10. *Si dixerimus quia peccata non habemus, mendacem facimus Deum.* Itaq; illi iuſtè à Deo affliguntur. Pręterea hoc crucis genere ſuorum patientiá explorat Deus. Quemadmodum enim Iobum ſeruũ ſuum per Chaldęorum hominũ impijſsimorũ iniurias probauit, ita ſæpe ſuos per Sortiariorum venena & maleficia tentat, idq́; in fidelium ipſorum commodum & ſalutem. Nam, vt ait Paulus Rom. 5. verſ. 3. *Afflictio gignit patientiam, patientia probationem: probatio ſpem, quæ non confundit, quia caritas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum.* Itaque has ipſas afflictiones pij patienter ferre debent, vt ſe Deo ſubijciant, ipſiusq́ue voluntati totos conforment.

ANT. Hærebam, vt aiunt, in aqua, facileq́; fuit, vt video, eam animi dubitationem tollere. Sed quia commodè ad tria illa reſpondiſti quæ poſtulabam: Quid vox Sortiarius ſignificet: Vtrum quidam ſint huiuſmodi: denique, In quas res ſuas vires, artesq́; Satanicas exerceant Sortiarij: quæſo, Theophile, vt quartum caput adijcias, mihiq́; explices: Qua via & ratione iſti intoxicare vel venenis ſuis vti & ſoleant & poſſint.

CAPVT IIII.

Qua ratione quibusq́; modis Sortiarij intoxicent.

THEOPHILVS.

QVID verò, Antoni, túne cenſes me in iſtorum arte tam peritum, tamq́; verſatum, vt ſingula tibi exponam. Vides quę fuerit mea initio huius congreſſus ſermoniſq́; noſtri atteſtatio, me nullam cum Satana, nullam cum Sortiarijs ipſis inijſſe vnquam familiaritatem, quam ne expeto quidem: imò verò nec cognitionis iſtarum rerum laudem mihi vindico. Tamen quantum potero enitar vt honeſto tuo ſtudio ſatisfaciā. Hoc igitur quæris ex me. Qua

ratione & via Sortiarij operentur, & venenis ſuis inficiant. In quo primùm reſpondebo illud quod eſt veriſsimum, Hoc totum ab ijs opera, inſtinctu, & doctrina miſerrimi & peſſimi illius Sàtanæ fieri. Hoc enim verè tibi affirmarim, nullum nō Sortiarium cum Satana fœdus & commercium inijſſe, ſeque illi deuouiſſe. In cuius ſuæ addictionis fidem notam à Satana inuſtam & impreſſam aliqua corporis ſui parte geſtant illi, alij quidem ſub oculorum palpebra, alij inter nates ipſas, alij in oris palato, vt ea ratione nobis illa ſit occulta & ignota. Quanquam autem quidam velint non omnes Sortiarios eſſe aliquo ſtigmate à Satana notatos, & compunctos, ſed eos tantùm de quibus ipſe dubitat: quos autem ſibi fidos ducit, eos abſque nota relinqui: certiùs tamen veriusque dixerim neminem ex illis eſſe, cui non impreſſerit ſui in eum iuris & poteſtatis aliquod indicium & veſtigium. Quod vt facilè agnoſcant rerum capitalium & huiuſmodi ſcelerum iudices, id imprimis curant, poſtquam iſti capti fuerint, vt toto corpore tondeantur, nouaculaque abradantur, ne fortè ſub pilo corporis celetur hoc ſtigma. Pactum igitur cum Satana contraxerunt, viciſsimque ſtipulati conſenſerunt. Satan quidem, vt

illi pro Deo ſe in poſterum agnoſcant & colant: illi autem, vt eos Satan iuuet & inuocatus adſit. Itaque ex pacto Satan ijs ſuccurrit, & ad eorum preces & vota agit: ipſi viciſsim eius monitis parent, atque obſequuntur.

ANT. At cùm Satan ſit natura ſua mendaciſsimus, imò verò ipſius mendacij parẽs, ſtátne, obſecro, ſuis promiſsis, vt ea etiam impleat, quemadmodum hîc dixiſti.

THE. Non eſt Satan ſemper mendax, etſi ſemper eſt fallax. Sæpè enim verum dicit, vt eos decipiat qui ſe audiunt. Sæpe etiam promiſſa præſtat, ne impoſtorem putemus, imò veridicum. Quando Satan de Chriſto mediatore noſtro dixit, Mar. 2. verſ. 24. *Tu es ille ſanctus Dei:* verum dicebat, nec mentiebatur. Animus tamen eius quis tunc fuit? Nempe is, vt qui iſta audiebant poſtea fallerentur. Quando idem de Paulo & Silla profeſſus eſt Actorum 16. verſ. 17. his verbis, *Iſti homines ſerui ſunt Dei illius ſummi, qui annunciant vobis viam ſalutis.* Verum quidem dicebat, impoſtor tamen erat, & eo pacto ſibi ad decipiendos homines quærebat aditum. Sic quando implet Satan promiſſa, fidemq́; à ſe datã prẹſtat Sortiarijs, hoc agit nimirũ vt eos poſtea faciliùs

tuti-

tutiusq́; ſeducat, atque ſibi meliùs arctiusq́; conciliet & addicat.

Ant. Perge verò, atq; modum per quẽ illi operantur, expone.

Theo. Hæc ferè prima eſt contractus inter eos ineundi ratio. Satan primo loco hoc ab iſtis exigit, vt planè liberè & apertè vero Deo, rerum omnium creatori, & cœli abyſſiq́; domino renuntient, ſibiq́; ſeruiant, qui ſe tunc non diſsimulanter Satanam eſſe profitetur. Itaque in poſterum ab ipſius nutu & voluntate pendeant, auxilioq́ue innitantur. Quæ veri Dei abnegatio & ſceleſtiſsima abiuratio eſt primus iſtorum execrandorum hominum Satanæ conciliandorum gradus & ingreſſus, primaq́ue iſtius negotij ſtipulatio. Hoc modo & tam fœdo in eius mancipium receptis iſtis, Satan iam notam imprimit vel dentibus vel manu, & liberè quen quam effari iubet, quid à ſe fieri expetat, docetq́ue tutiſsimas & occultiſsimas ſui vlciſcendi, ſi quos oderunt, vias. Itaque pulueres, radices & venena porrigit illis vel ipſe per ſe, vel per alios quos illic habet paratos, vt quem libuerit, impunè & ſecurè intoxicent. Iam verò væcors iſte & nouus Satanæ famulus in ſui obſequij fidem perendie aliquid de bonis ſuis offert & donat patrono,

trono, quidam canem ſuum, alij gallinam ſuam, alij felem ſuum. In quo ipſo prioris promiſsionis maior confirmatio ineſt atque ratihabitio, & tetrior veri Dei denegatio. Denique hæc malorum ſumma additur. Sed diffidens Satan de ſuorum conſtantia, aliquanto poſt eos conuocat in Synagogam diabolicam, tum etiam vt ex ijs reſciat quàm rectè & diligenter intoxicandi munus mandatum impleuerint, & quos necauerint. Itaque certis locis conueniunt, non omnes autem ſemel & ſimul, ſed quos illi libitum fuit conuocare, adeò vt in quibus locis ſint coadunandi ipſe deſignet, item qua diei vel noctis hora. In quo nihil certi conſtitutique habet. nec enim fiunt iſti conuentus hebdomadatim, menſtruatim vel etiam annuatim, ſed quando quotieſque iſti magiſtro viſum eſt. Sæpe autem ipſe per ſe, ſæpe per alios denuntiat vt conueniant. Cùm autem per ſe id agit, humana forma illis apparet, aut ſaltem ea, qua dignoſci ab ijs poſsit, adeò vt nonnunquam eueniat, vt in eodem hominum cœtu ſolus Sortiarius Satanam præſentem agnoſcat, cæteri non poſsint, quanquam hominem cernunt aliquem, ſed quis qualiſve ſit prorſus ignorant. Cùm per ſuos diſcipulos & alios Sortiarios euocat, & lo-

cus

cus & tempus præſcribitur, ad quod in tam miſeros cœtus & ſynagogas quas Satanica ſabbatha vocant, veniant. Itaque euocati adſunt. Quòd ſi quis eorum itineris longitudinem cauſetur, aut corporis imbecillitatem & laborem, aut denique hominum metum & periculum, ijs omnibus excuſationibus ſatisfacit ipſe. Nam pollicetur in eum locum eos ſe eſſe delaturum, qui non poſſunt per vires corporis infirmas proficiſci: ſæpe ope auxilioque baculi & virgæ cuiuſdam abs ſe datæ, aut etiam vi vnguenti id ſe præſtaturum & effecturum docet: ſæpe denique equum illis offert, quo vehantur. Quòd ſi adhuc metuant, explicat rationem & modum per quem fiant per totum itineris ſpatium inuiſibiles, & tutò accedant. Itaque omnem illis excuſationem tandem adimit, & prætextum, ne ceſſent: & quòd iſta auxilia præbet, ideo facit vt eorum ſtudioſior amantiorque eſſe videatur, atque eos magis ſemper ſibi deuinciat & habeat obſtrictos. Ergo conuenientibus illis apparet ipſe, velut eius cœtus antiſtes, varijs formis. Aliquando enim hominis figura & ſpecie cum ijs agit, aliàs hirci turpiſsimi forma, aliàs alia facie. Iuſiurandum autem illi datum omnes tunc repetunt, de ipſo pro Deo agnoſcendo: choreas

reas

reas etiam eo præſultore ducunt, aut circa eum ad turpiſsimas cãtilenas in ipſius tamen laudem & nomen confictas lætiſsimi ſaltitant. Quibus rebus omnibus peractis, quærit ex ijs quid iterum à ſe petant, quibus venenis ad homines intoxicandos egeant. Itaque prout eorum quiſque malignum animi ſui in alios votum patefacit, ipſe vindictæ modum ſuggerit. Nam alijs venena confecta & parata præbet, alios docet noua conficere & miſcere. Alijs quaſdam formas & characteres dat, certaque vel verba, vel vnguenta quorum vi quicquid præſcire velint, vel efficere, voti compotes fore certiſsimè pollicetur. Denique ſi qua in re ſe præſente ſuoque auxilio egeant affuturum ex pacto promittit. Ergo ij modi, per quos Sortiarij intoxicant, ſunt partim mala venena & manifeſta, quorum ingredientia, vt vocant, ſunt planè deleteria, & pro lethalibus damnantur à doctis medicis: partim ſine veneno nobis quidem vel ipſiſmet Sortiarijs cognito, quanquam tamẽ aliquod inijciunt. Partim etiam nullum viſibile toxicum adhibent ad lædendũ, quod eſt duobus illis prioribus modis longè magis ſtupendum. Ergo ſi quæ venena manifeſta & noxia medicamenta iſti infuderint, à medicis deprehendũtur, & talia

eſſe

eſſe demonſtrantur, poſtquam ex eorũ confeſsione didicerunt quibus rebus conſtent & conficiantur. Quæ auté ab ijs adhibita ignorantur, & quæ ſint & quibus etiam miſceantur rebus, non deſinunt tamen ea ipſa lædere. Quemadmodum nec ſi videntur quidem aliquod malum pharmacum non adhibuiſſe, intoxicare deſinunt, veluti cum ſolo oris halitu id faciunt & flatu, vel intra dentes radicem ſibi à Satana datam tenēt & premunt, ſoloq; alloquio homines perdunt & necant. Quod autem ipſi ſæpe non attingunt eos, quos tamen intoxicant, mirum videri non debet. Fit enim tunc intoxicatio ab ipſo Satana veneno vel puluere vel radice clanculum iniecta & difflata iſtis id fieri poſtulantibus. Id quod Satan præſtat ex pacto vti dixi conuento, propter quod quibuſdam in rebus famulatur illis, & crudele miniſterium præbet.

Ant. Totus cohorrui, Theophile, dum illa ſuperiora tam horrenda, tamq́ue verè Satanica enarrares. Totus contremui, & expaui, ita me Deus amet, tam erant ſtupenda. Ergo hæ ſunt Satanæ artes, per quas ſibi Sortiarios addicit.

The. Sunt iſtæ, Antoni.

Anto. Sed vnde illas tenes aut didiciſti,

ciſti, obſecro?

The. Ex infinitis penè eorum confeſsionibus conſtantiſsimis & ſimillimis: ex innumeris aduerſus eos iudicijs conſtitutis, ex quibus hæc omnia colligere paſsim licet.

Ant. Verùm tria quædam mihi in tota illa tua ſuperiore narratione abſurda planè videntur, & quę nemo facilè tibi concedet.

The. Quænam autem ſunt illa.

Ant. Primùm quidem omnium mihi tecum conuenit, poſſe Satanam humana forma hominibus apparere. Quod ſi fieri poſſe negemus, tollatur & negetur ille diaboli cũ Chriſto congreſſus, de quo ſacra ſcriptura teſtatur, Matth. 4. vbi Satan Chriſto coram viſibiliter & hominis ſpecie viſus eſt. Secundo loco & hoc facilè tibi conceſſerim, non poſſe Sortiarios boni quicquam à Satana diſcere vel edoceri, ſed quæ ſint infauſti maligniq́ue omnino ingenij præcepta, quale illud eſt, ſeipſum vlciſci, intoxicare etiam ignotos, trucidare inopinantes, & omnia hęc clanculum adminiſtrare, nemine conſcio aut percipiente. Sunt enim qui ſeipſos vlciſcuntur, aut qui fratres ſuos oderunt, filij diaboli, vt ait Ioannes, 1. Ioan. 3. verſ. 10. quemadmodum contrà Dei præcepto omnes diligere iubemur, Matth. 5. verſ. 44. Hæc duo

vera eſſe cenſeo.

Theo. In quibus ergo à me diſſentis, Antoni?

Ant. In his tribus nimirum. Primum in eo, quod ipſi Sortiarij aiunt, & tu quoque eorum confeſsionem ſecutus, ſe verè & reapſe, id eſt, corporaliter iſtis indictis à Satana cœtibus intereſſe. Secundum in eo, quod dixiſti, eò loci ſæpe ipſos à Satana etiam deferri. Tertium in eo, quod poſtremò addidiſti: Poſſe eos ſine aliquo veneno iniecto homines intoxicare. Neque enim mihi perſuadeo poſſe quicquam meris vocibus, verbis, figuris, vel characteribus lædi, iuuari, vel intoxicari.

Theo. Ordine ad illa tria reſpondebo. Et quidem quod ad primum: Non credis, Antoni, Sortiarios præſentes ſuis iſtis cœtibus & Synagogis diabolicis intereſſe, quanquam de eo glorietur ipſi. Ecquo igitur modo id fieri dicis?

Ant. Sola animi cogitatione & illuſione diabolica, quemadmodum in ſomnis multa nos vidiſſe credimus, & ijs locis interfuiſſe à quibus tamen abfuimus: ſæpe nos conueniſſe, qui longiſsimè tamen à nobis peregrè agebant, etiam plus quàm miliaribus ducentis. Id quod Sortiarijs accidit aſtu diaboli,

boli, qui ſæpe nos alijs etiam in rebus delu-
dit, adeo vt ſæpe cernere, tangere, palpare ea
nos exiſtimemus, quæ nec cernimus tamen
nec palpamus. Atque vt ne me putes ſine ra-
tione eaque probabili ita ſentire, mecum fa-
ciunt viri pleriq; etiã doctiſsimi ex antiquis.
Tu mihi in tota hac quæſtione Auguſtinum
ſæpe laudas. At ille ipſe vbi de mutatis ho-
minum formis agit, veluti lib. 18. de Ciuita-
te Dei, docet quæ ita fieri creduntur, ita eue-
nire, quòd illa animi facultas, quæ ex quin-
que præcipuis vna eſt, & phantaſia appella-
tur, eſtque in anteriore parte cerebri, quòd
phantaſia, inquam, læſa ſit & perturbata Sa-
tanæ vi, ſenſusque externi ſepulti, & mirè
ab eodem impediti. Cur igitur idem de
hac præſentia Sortiariorum non ſtatuemus?
Quòd ſi ebrij homines, cùm in cerebrum
eorum tolluntur è ſtomacho calidi vapo-
res, putant ſe ea videre, quæ abſunt: ſi me-
lancholiæ morbus multa eo morbo ægris
perſuadet, quæ neque vident neque ad-
ſunt, æquiori certè ratione diffiniemus, Sa-
tanæ, qui longè ijs ſuperioribus cauſsis po-
tentior eſt ad turbandas animi vires, illu-
ſione iſta Sortiarijs accidere, non quòd re
ipſa illic ſint præſentes. Poteſt igitur Satan &
animi facultates, & corporis vires lædere &

vincire, vt docet Thomas Aquinas, & ante eum Auguſt. lib. 7. de Geneſi ad liter. cap. 11. dixerat. Præterea idem Auguſt. in quadam ſua epiſtola ad Nebridium familiaré ſuum, quæ eſt numero 72. diſtinguit tria phantaſmatum noſtrorum genera. Primum genus eſt eorum quæ noſtra phantaſia ex rebus ipſis viſis concipit. Secundum genus eorum, quæ ipſa per ſe inuenit, & quibus ſimilia nuſquam antea vel vidit vel audiuit. Tertium genus eorum, quæ ex aliorum ſermone concepta ipſa finxit. Itaq; hęc Sortiariorũ phantaſmata ex ſecundo illo genere erant, quando ſcilicet phantaſia ipſa per ſe multa excogitat, & inuenit. Quod vt tibi certiùs ex eodem illo autore confirmem, idem epiſtola ad Euodium 101. de prodigioſis viſis ſcribit, quòd quando illa viſa ita viuaciter & efficaciter nobis obijciuntur, vt nos vidiſſe ea verè credamus, animæ propterea è noſtris corporibus non emigrant, neque peregrinantur in ijs locis, in quibus nos tunc putabamus verſari, ſed in corporibus noſtris manent etiam eo ipſo momento, quo illa tam perſpicuè cernebant. Itaque vi obiectorum fit, vt videamus ea. Senſus autem corporei interim ſopiuntur in nobis, vt excitari nullo modo poſsint, dum iſta viſio obuerſatur.

Vnde

Vnde fit vt poſtea excitati & colloquutos nos eſſe, & bibiſſe, & ediſſe, & vidiſſe illa arbitremur, quòd obiecta ſit animis noſtris viua & efficax earum rerum omnium ſpecies, qua afficiebamur. Atqui huius rei exempla paſsim extant etiam apud eundem Auguſtinum. Nam in epiſtola *100.* medici cuiuſdam Carthaginenſis nomine Gennadij meminit, qui cùm dubitaret: Vtrùm poſt hanc vitam altera eſſet ſperanda, in ſomnis tam perſpicuè chorum angelorum & eorum cantus audiuit, vt in cœlis ſe fuiſſe crederet, cuius tamen corpus interea in lecto decubuerat & in cubiculo manſerat, quemadmodum fatebatur ipſe. Item libr. *18.* de Ciuitate Dei cap. *18.* refert de alio quodam, qui verè ſe cum Philoſopho Platonico de Platonis ſcriptis in ſomnis contuliſſe confirmabat, & ab eo cuiuſdam huius autoris loci explicationem, quam antea ignorabat, habuiſſe. In vitis Patrum, quæ appellantur, ſcriptum eſt de patre qui non noctu & in ſomnijs, ſed media ipſa die, & aperta luce cùm filiam ſuam oculis cerneret, ſibi vaccam videre videretur, quam tamen alij, imprimiſque Macharius, & hominem & virginem eſſe agnoſcebat & teſtabatur. Quid verò? ipſe tu, Theophile, nónne aliquando lib. *6.* Genialium dierum

qui ab Alexandro Neapolitano ſcripti ſunt, cap. 21. legiſti de reo quodam qui ad inferos ſe deſcendiſſe opinatus eſt, cuius rei teſtimonia ipſi iudici certiſsima indicauit? Arcanum enim quoddam ipſius, quod nulli hominum notum erat, detexit & aperuit. Quid? in cano. Epiſcopi. 26. quæſt. 5. qui ex concilio Aquileienſi tranſcriptus eſt, nónne apertè pronuntiatur has omnes Sortiariorum voces, & cogitationes vana ſpectra, meraſque nugas, & animi illuſiones eſſe, quas Satan huiuſmodi rerum ſummus artifex illis obijcit, cùm tamen eorum corpora eodem ſemper loco maneant? Denique vt totum hunc locum tandem concludam, hæc ſunt verba ſiue Auguſtini ſiue alius fuit eius libelli autor, qui de Spiritu & anima inſcriptus eſt. Nam cap. 28. ita ait, *Idcirco quædam futura prædicant, et quædam mira faciunt, quibus homines alliciunt & ſeducunt. Vnde quædam mulierculæ poſt Satan conuerſæ, dæmonum illuſionibus & phantaſmatibus ſeductæ credunt ſe & profitentur nocturnis horis cum Diana paganorum dea, vel cum Herodiade & Minerua & innumera mulierum multitudine equitare, earumq; iuſſionibus obtemperare. Ipſe namq; Satanas, qui transfigurat ſe in angelum lucis, cùm mentem cuiuſque mulierculæ ceperit, & hanc ſibi per infidelitatem ſubiugauerit, ilico tranſ-*

for-

format ſe in diuerſarum perſonarum ſpecies ac ſimilitudines: & mentem, quam captiuam tenet in ſomnis deludens, modò læta, modò triſtia, modò cognitas, modò incognitas perſonas oſtendens per deuia quæque deducit. Et cùm ſolus hæc patitur ſpiritus infidelis, nec in animo, nec in corpore euenire opinatur, idcirco nimis ſtultus & hebes eſt, qui hac omnia quæ in ſpiritu fiunt, etiam in corpore accidere arbitratur, cùm Ezechiel & alij Prophetæ, Ioannes etiam Euangeliſta & Apoſtoli in ſpiritu, non in corpore viſiones viderint. Quid firmius & apertius pro me iam dici poteſt, Theophile, tuæque opinioni magis repugnans & contrarium? Quibus omnibus ſi mihi abundè ſatisfeceris, ſubſcribam illi ſententiæ, qua affirmas Sortiarios præſentes in illis cœtibus adeſſe.

THE. Quin hæc res in controuerſiam à multis ſit adducta, non diffitebor, Antoni, planeq; viſa eſt quibuſdam incredibilis. Sed etiam tibi dabo hoc quoque, ſæpe ab ijs quædam dici quæ non fecerint, ſæpe etiam eos opinari & quidem falsò ſe inter eos verſari & agere, qui tamen ab ijs procul abſunt. Hæc ipſe concedam non grauatè. Ex eo tamen effici nego quod concludis, nunquam igitur eos huiuſmodi cœtibus & ſynagogis præ-

ſentes adeſſe. Qui itaque tam certè diffiniunt Sortiariorum corpora domi eſſe, dum ipſi ſe in medijs iſtis ſociorum greg.bus verſari putant, nimium fidenter loquuntur. Nam ipſa rerum experientia aliud docet. Nonne reperti ſunt plures, qui vana animi curioſitate inducti eos cœtus adiere, qui præſentes corpore ijs in locis fuerunt, in quibus iſti Sortiarij coadunabantur, vnde poſtea domum ſuam regreſsi ſunt magno itineris labore, idque vicinis ſcientibus atque videntibus. Narratur quidam in Ambarrorum finibus, qui hodie Ducatus Niuernenſis dicitur, qui à colono ſuo impulſus eò venit. Narratur noſtra hac ætate alius qui in Pictonum agro cùm amore cuiuſdam primariæ fœminæ (quæ illuc conueniebat, eratque Sortiaria) perditè teneretur, eò etiam acceſſit, vt eam alloqui liceret & videre. Tum deinde qui fieri poſſet vt Sortiarij ipſi locos notarent, perſonas ipſas de vultu agnoſcerent, numerum noſſent, vicinas arbores, ſepes, flumina, domos diſtinguerent, ſi hæc vana tantùm animi ſpectra fuiſſe dicantur, neque ijs cœtibus ipſi interfuiſſe? Cur è ſuis ædibus, cur ex vrbibus ſummo veſpere egrederentur, vt eò conueniant: cur in itinere conficiendo laborarent: quomodo viſibi-

liter

liter & perſonaliter, vt ita loquar, ex ijs locis reuerterentur, niſi perſonaliter quoque præſentes illic fuiſſent, & non ſola animi ſomniatione & imaginatione? Ergo conſtantes ipſorum Sortiariorum confeſsiones infinitaq; teſtimonia tibi, Antoni, aduerſantur, tuęque ſententiæ. At iſtæ ſunt vanę eorum oſtentationes & animi deliria, ais. Sed nimium periculoſa, Antoni. Tunc enim iſta confitentur cùm mori proximi & propter hoc ipſum damnati ad ſupplicia ducũtur, cùm crucientur, cùm eos huiuſmodi verba iuuare ampliùs non poſſunt. Denique vbique ita. Præterea quemadmodum in lib. de Humanitate Chriſti, ſcribit pater ſanctiſsimus Athanaſius, animi cogitationes vtcunq; validę & profundæ corpora tamen noſtra de loco in locum non transferunt, neq; alios, qui abſunt, attingunt. At Sortiariorum corpora mouentur. Quare fit vt ſola animi cogitatione iſta ijs accidere non ſit credendum. Et quod ad tua argumenta ſpectat, equidem diſtinguendum dico. Quędam ſunt enim de quibus falsò iſti gloriantur, quòd per rerum naturam ea fieri non poſſunt, quæ tamen à ſe contendunt facta. Huiuſmodi omnia vana animi illuſione illis contingunt. At quò minus illic ſint præſentes, quæ cauſa, obſecro, quæ

ratio, quis rerum ordo obſtare poteſt, pręſertim cùm inde redeant corporaliter & viſibiliter, id eſt, reipſa, atq; ab ijs locis etiam corpore abſuerint, in quibus antea verſabātur? Nam ille ipſe reus, quem poſtremùm commemoraſti, quique ad inferos ijt, abfuit per duos dies, & cùm diligenter in toto carcere perquireretur, tamen nõ potuit reperiri. Ergo quę cum natura corporum noſtrorum pugnāt, ea ſi facta ab iſtis prędicētur, falſa ſunt, & meræ dæmonis illuſiones illa meritò cenſentur. Qualia ſunt illa quorum concilium Aquileienſe meminit, veluti equitare in luna, conuenire cum Herodiade, cum Diana, cum Minerua, quæ Paganorum deæ appellantur: alloqui iam mortuum hominem, duodecim illos heroas, quos vocant, id eſt, Hectorem, Achillem, Rollandum, & alios ſimiles oculis cernere, & cætera huiuſmodi quæ ſunt mera quidem ſpectra & vana ſatanæ figmenta, quę oculis vel animis hominũ objjciuntur. Huius generis ſunt etiam illa quæ tum ex Auguſtino, tum etiam è libro de Anima & Spiritu ipſe adduxiſti, quæ fieri reipſa non poſſunt, quia cum rerum natura eorum implementum & veritas planè aperteq́ue pugnat. Sed hoc quod nos de cõgreſsionibus Sortiariorum & coitionibus & modo ipſo

ipſo conueniendi affirmamus, quid habet à rerum ordine alienum, aut corporum noſtrorum vi & eſſentia contrariũ? Deniq; qui tam certò definiunt in ijs extraordinarijs viſionibus, & in raptu atq; ecſtaſi animi prorſus ſemperque corpora noſtra abeſſe ab ijs rebus quas tunc cernimus, confidétùs ſanè loquuntur, quàm ſanctus ille Dei ſeruus & Chriſti Apoſtolus Paulus, qui de ſuo raptu (quanquam is ab eo genere fuit diſsimilis de quo nunc loquimur. Nam Dei ipſius, non autem ſatanæ manu & potentia euenit.) ſed ille de ſuo raptu loquens *2*. Corinth. *12*. verſ. *3*. ſic ait: *Et noui huiuſmodi hominem (an in corpore, an extra corpus neſcio: Deus nouit) raptum fuiſſe in paradiſum & audiſſe ineffabilia verba, quæ non liceat homini loqui.* Hæc ſunt, Antoni, quæ tuæ dubitationi, vt credo, ſatisfaciunt, eamq́; tibi iam, vt ſpero, explicabunt.

Ant. Imò verò eorum ipſorum corpora in eodem lecto & cubiculo deprehenduntur & eſſe & manere, à quibus tamen oportuit abeſſe procul, ſi reuera & perſonaliter in quem alium locum ipſi veniſſent.

The. Perſtas etiam, Antoni, in ſententia. Quam vt planè refutem hoc pernego, quod ais, & vt verum & confeſſum tibi ſumis, Vera eorum corpora percepta eſſe in lecto & cu-

& cubiculo,dum illi ſe abfuiſſe dicebãt. Fuerunt enim potiùs corporum quædam ſimulacra à Satana ſuppoſita, & effigies obiectæ, quàm vera Sortiariorum corpora. Non venit in mentem, obſecro, quid Michol vxor Dauidis fecerit, & excogitarit, cùm fugam mariti ſui celare vellet & patrem Saulem, & patris ſeruos, qui eum ad cædẽ quęrerent? Nónne legiſti, quod eſt ſcriptum *1.* Samuel *19.* quemadmodum illa aſtutè quidem, non tamen Satanica arte nec Sortiariorũ more, pro Dauidis corpore ſtatuã ſuppoſuerit, cui culcitram ſubiecerit, veſtimentis etiam ornarit adeò doctè & ſcitè vt verè Dauidem illic eſſe crederẽt, qui ſimulacrum ita apprimè adornatum ipſis oculis viderant. Sic ſatan vt nos celet ſuorum diſcipulorum abſentiam, pro vero eorum corpore, quod abeſt, ſæpe falſum nobis illud inquirentibus ſubſtituit. Ex quo fit, vt plerique exiſtiment Sortiarios ijs cœtibus non intereſſe σωματικῶς, quos ſe adijſſe tamen contendunt, quia falſa & à ſatana ſuppoſita in lecto aut cubiculo eorum ſimulacra pro veris corporibus accipiunt & vident. Sed qui ita iudicant, grauiſsimè falluntur.

Ant. Teneo quid dicas. Sed quod ſecundo loco à me propoſitum eſt, diſſolue. Fieri enim

enim mihi non videtur poſſe, vt aliquando à ſatana Sortiarij eò loci deferantur, quod tamen dixiſti.

THE. Quid tu? nonne verum cenſes quod & Matth. 4. verſ. 8. & Luc. 4. verſ. 9. ſcriptum extat de Chriſto, cum à ſatana in pinnaculum templi Hieroſolymitani è deſerto fuiſſe tranſlatum.

ANT. Imò veriſsimum. Sed Dei voluntate id factum eſt, fuitq; hæc tota res extraordinaria.

THE. Facilè hoc tibi concedo. Sed eadem Dei voluntate iuſtoque eius iudicio fieri dico, vt diabolus Sortiarios ita poſsit contrectare, deferre, & vehere, vt eos omnino in eius poteſtate eſſe appareat. Quòd ſi tam ſanctum & impollutum corpus, quale fuit Chriſti, auſus eſt ſatan attingere, in quod nullum ius illi propter peccatum fuit. Si potuit idem Chriſtum ipſum ſublimem corripere & per aerem deferre, non reformidat audax ille aggreſſor Sortiariorum corpora contrectare & baiulare, quando illorum & corpus & animum ſuum eſſe iampridem agnoſcit. Quòd ſi Deus in Sortiariorum animos dedit ſatanæ poteſtatem, vt à fide abducerentur, multò magis eidem in eorum corpora hoc daturus, vt contrectentur & geſtentur. Multò mi-

tò minùs enim Deus animas quàm corpora hominum concedit ſatanę,quod Iobi exemplo confirmatur, Iob 2. verſ. 6. Denique hoc onus vehendorum & deferendorum Sortiariorum non ſemper ſumit ſatan,ſed aliquando tantùm, & cùm omnem effugiendi congreſſus excuſationem illis vult eſſe adeptam.

ANT. At mirum ipſe horrorem incuteret, ſi eos attingeret aut contrectaret.

THE. Verum dicis, ſi quidem ea forma qua diabolus eſt, illis videretur aut occurreret, quę eſt certè quidem teterrima & formidabiliſsima, ſed alia ſpecie alienoque vultu ſeſe ijs offert. Qua enim angelus eſt, videri non poteſt. Sed quemadmodum cùm primùm eos aggreditur & affatur, humana effigie aut alia tolerabili & conſueta illis forma id facit: ita cùm eos deferre parat, ſe in equi vel muli, vel auis, vel alterius animalis ſpeciem transfigurat. Quid verò? Nonnunquam etiam defert, neq; videtur tamen ab ijs ipſis. Nam baculum offert, quem tibijs inſerant, certaque verborum precatione in ipſius nomen concepta (quam imperat & docet) baculus iſte eos vehere & geſtare cenſetur eò loci, quò deueniendum eſt, itaq; ijs perſuadet tanquàm à baculo portentur, cùm ipſe interim

eos

eos vehat. Cùm ſit enim naturę angelicę, imò verò aeris princeps, vt ait Paulus Epheſ. 6. verſ. 12. mirum videri non debet, ſi ea operetur quæ nos nullo modo poſſumus, agatque longè, quàm nos, & celeriùs, & agiliùs.

Ant. Fama quidem de Brunone quodam Abbate accepi, qui temporis momento ex Inſubria Romam à diabolo delatus eſt: item de Theophilo quodã, de quo eadem narrantur. Sed quid tu, Theophile, iſtáne etiam vera eſſe iudicas?

The. Verane ſint quæ de duobus iſtis feruntur, nec ſcio, nec admodum curo: Sed hac ratione me in mea ſententia confirmo, quòd ſi ſatan, Dei conceſsione, poteſt corpora noſtra lædere & interficere, id quod ex hiſtoria Iobi & aliorum colligitur: multò magis eodem Deo concedente poterit ea portare, ſubleuare, contrectare, & quemadmodum lupus ouem à ſe correptam agere. Nec propterea tamen ſatàn cenſendus eſt equus, mulus, aut iumentum, quale tunc oculis videtur. Sed ſi quemadmodum Paulus docet 2. Corinth. 12. verſ. 14. ille ſe transformat in angelum lucis, multò magis multoq; faciliùs harum rerum vultus induit, quia non tam facilè virum Dei imitatur, quàm muli ſpectrum poteſt repræſentare. Alexander igitur ille Neapolitanus,

quem

ſtant. Neque illi laborioſum aut arduum eſt currenti aerem diffindere, quemadmodum nobis. eſt enim angelicę & ſubtiliſsimę naturæ, non autem corporeæ, quia ſpiritus eſt. Quamobrem Auguſtinus in lib. de Diuinat. Dæmonum cap. 3. ſcribit eum curſus celeritate ſuperare velociſsimos homines, vt etiam animalia quęlibet, aues adeò ipſas. Cuius ſententiam amplexus Thomas Aquinas in Summa quæſt. 110. quęſt. 3. ſcribit corpora ipſa ſatanę cedere, inter quæ ſe celeriùs ideò moueт, ne illi eunti & progredienti obſtent. Ac ne amplius de tota hac re ſis dubius, Antoni, aut animi anceps, afferam tibi etiam profanorum ſcriptorum tum dicta, tum etiam exempla: ne hæc poſterioribus temporibus à ſolis Chriſtianis credita exiſtimes. Eſtne, obſecro, quicquam in tota Romanorum hiſtoria notius, quàm raptus ille Romuli primi Romæ vrbis parentis & conditoris? Atqui ille à ſatana ſub teſtibus multis raptus eſt propter horrendas diuinationes, ſuperſtitiones, latrocinia, & mulierum raptiones, quas ipſe induxerat iuſſeratque. Quanqum enim alij aliter de eius obitu ſcribunt, Plutarchus tamen autor fide digniſsimus, & inter Græcos Latinoſque ſcriptores diligentiſsimus & veriſsimus ſemper habitus, ſic de eo narrat.

Certo nimirum quodam die eum à ſatana in aerem toto Romano populo ſpectante ſublatum & abreptum. Ac à ſatana id factum eſſe varię rerum circunſtantię, quę ab eo commemorantur, demonſtrant. Igitur magna procellæ & aeris tempeſtas coorta præceſsit, tantæque tenebræ, quantæ noctis eſſe ſolent, tum tonitrua horroris plena, adeò vt vniuerſus populus, qui illic erat collectus his tantis terroribus conſternatus trepidiſsimè diffugerit: Atque hoc quidem certiſsimum raptus corporis à ſatana facti exemplum eſt. Quod etiam fieri poſſe alijs duobus exemplis & confirmat & illuſtrat idem Plutarchùs, Ariſtei nempe Proconeſienſis, & Cleomedis Aſtipaleenſis. Nam Ariſteus temporis momento à dæmone raptus eſt è taberna fullonia, & traiectus in Italię vrbẽ, quę Crotona nominatur. Erat autẽ ea in Calabria ſita, vbi cum multis eſt collocutus. Cleomedes autẽ tanta mole corporis quanta gigas & homo violentus, cum aliquot pueros miſerè & crudeliter occidiſſet, ab eorum patribus cõquiſitus in vaſtiſsima quadam arca ſe, vt occultaret, arctiſsimè concluſit. Ea autem ſtatim à patribus iratis reperta & effracta, Cleomedes tamen non eſt illic inuentus. Inde enim à dęmone ſubductꝰ & trãſportatus ſtatim fuerat.

Quâre ex his omnibus iam illud concludi poteſt, eſſe facillimũ ſatanæ, qui natura ſua Angelus eſt, noſtra corpora abrepta aliò tranſferre & traducere, idq́; etiam temporis puncto. Ad quod comprobandum etiam illud, quod in hiſtoria Suſannę verſ. 35. de Habacuc ſcriptum eſt, poſſem tibi cõmemorare. traditur enim è Iudæa Babylonẽ ab Angelo tranſuectus, idq́; etiã mométo. Sed te in meam ſentẽtiam planè tranſijſſe nunc arbitror.

Ant. Feciſti tu quidem, Theophile, vt iam mihi nutet animus, nondum tamen omnino impuliſti. Quod feceris, ſi huic poſtremæ quæſtioni meę feceris etiam ſatis. Cur igitur ſi quæ dixiſti, vera ſunt, vnguentis & oleis quibuſdam eos vti iubet quos ipſe vehit? nihil enim neceſſe erat.

The. Acrem te ſententiæ tuæ propugnatorem video, quãdo ita inſiſtis ſingulis quæſtionibus: dicam tamen quod tibi petis explicari. Ac primùm ne tibi perſuadeas Satanam pręcipere omnibus Sortiarijs, vt ijs vnguentis vtantur. Id enim quibuſdam tantùm imperat, quos videt aut ad audendum timidiores, aut delicatiores ad tolerandum formidabilem illum ſuum attactum, quales fœminæ vel etiam viri quidã. Itaq; ſtupefacit eorum ſenſus ijs medicamentis, quibus

vngi præcipiuntur, ne dum feruntur ſentiant dolorem, vel horreant ipſius manus & raptum ſuum. Nec enim vnguenta iſta aut olea huiuſmodi quicquã ad motum aut iter peragendum poſſunt vel pertinent vlla ex parte: ſed adhiberi tamen iubentur, vel vt ea ratione eos detineat auocetque à cogitatione contactus ſui: vel ſi certè proſunt, eatenus id faciunt, quatenus per ea ſenſus corporis conſepulti iacent. Itaque ſatan ipſe interim eos aſportat. Quanquam & aliud quoque ſtudet in eo ſatan, nimirum vt ſacroſancta eccleſiæ Sacramenta à Deo inſtituta adumbret & perfidè imitetur, quò magis miſeri illi Sortiarij & velint & aſſueſcant ipſi confidere & eum admirari, & tantæ poteſtatis ergò venerari, cùm tamen reuera ipſe ille ſit, qui eos portat & ſubcollatos baiulat quò ſunt transferendi.

ANT. Atqui, Theophile, alius qui volet talem ſibi famulum quærat, ego certè recuſo & toto pectore auerſor.

THE. Et ego ipſe, Antoni. Sed iam eſtne tibi perſuaſum quod dixi?

ANT. Penè quidem. Tertiæ modò obiectioni & animi mei dubitationi reſponde.

THE. Ecquæ verò illa eſt?

ANT. Non videntur mihi Sortiarij poſſe intoxica-

intoxicare quenquam niſi adhibito & inſe-
cto ab ipſis veneno. Incantationibus enim, figuris, verbis, conſecrationibus, deuotionibus, aut characteribus meris & ſolis, niſi aſpergatur quoque venenum, eos lædere poſſe, non ſit mihi veriſimile. Si igitur ſatan illis porrexit venenum, aut miſcere docuit illud quod adhibent, quin facilè iam intoxicare queant, non dubito. Quin etiam eorum maleficiorum ſit ſatan artifex peritiſsimus non nego. Rerum enim creatarum vires & naturas apprimè nouit. Id quod etiam Auguſtinus libro 3. de Diuinat. Dæmonum teſtatur. Sed quòd ijdem nullo veneno, puluere, radice adhibita lædere aut intoxicare quenquam poſsint, non poſſum in animum inducere meum. Nec enim verba, numeri, figuræ, verborum certa forma, certiſque præcationum & præſcriptis formulis demurmurationes, item characteres ad inuenenandos homines ſunt inſtituti, ſed ad alios & diſsimiles planè vſus, quemadmodum pater Irenæus libro ſecundo. capite quadrageſimo. & 43. apertiſsimè demonſtrat. Nec ille vir Chriſtianus, ſed etiam tam vanam quorundã ſententiam alicubi irridet Ariſtoteles autor ethnicus, nedum vt eam nos Chriſtiani homines comprobemus. Prætereà illud ex certiſ-

ſimis Phyſicę ſcientię regulis definitur, Nullam omnino actionem ſine medio interueniente, & extremis rei patientis applicato fieri poſſe. Exempli cauſa: Cùm me impellis, manus tua me attingit: cùm ab igne calefio, ignis primùm aerem calefacit, aer autem me. Id quod nullo modo interuenit, cùm per verba aut characteres, aut figurás, aut verborum certas formulas intoxicatio fieri dicitur. Itaque Plinius ſcriptor in omni penè rerum genere verſatus, libr. 28. Natur. Hiſtor. cap. 2. iſta fieri poſſe apertè, & omnino mecum pernegat.

THE. Iam verò longè doctior mihi videris, Antoni, quam antea & initio ſermonis huius noſtri, vbi primarum ſcholarum tantùm memineras: nunc etiam te ſummum Phyſicum exhibes, facisque vt difficilius certamen ingrediar: tuę dubitationi tamen reſpondebo. Negáſne, Antoni, quod eſt ſcriptum Pſalm. 58. verſ. 5. 6. de ſerpente? & ita Bucchananus poeta Chriſtianus ſuauiſsimè cecinit.

Lingua venenum peſtifera gerunt,
Auréſque occludunt conſiliis, velut
Obturat aures callida aſpis,
Qui magicos metuit ſuſurros.

ANT. Minimè id quidem.

THE.

The. Ergo negare non potes quin ſono, verbis & incantationibus Magi & Sortiarij noceant, & aliquid efficiant.

Ant. At iſta non niſi medio quodam adhibito fiunt.

The. Hoc verum eſt, quod dicis. Interuenit enim modus & medium aliquod, illudque conſentaneum & aptum ad iſta omnia maleficia perpetranda: ſed ab ipſo ſatana adhibitum, non nobis, non ipſi Sortiario notū. Efficit igitur ſatan, id quod ego tecum affirmarim, vel venenis iniectis vel alio modo, quanquā nobis admirabili & inuiſibili, quæcunque ſolis iſtis figuris, verborum formulis & characteribus videntur euenire.

Ant. Quomodo id?

The. Primùm ex fœdere & pacto ſatan illis inuocantibus & adiurantibus adeſt, & obſequitur, impletque ipſe quæ figurarum, verborum iſtorum aut characterum vi & energia effici poſſe promiſit, tum vt verus, tum etiam vt potens appareat, & illa, quæ demonſtrauit, magnæ eſſe poteſtatis & momenti planè perſuadeat. Qua ratione & fortiùs ſibi obſtringit vanos iſtos homines, & ad ſe religioſiùs colendum impellit. Atq; in creaturas transfert apertè diuinæ maieſtatis & potentiæ munus, quò homines Deum

lubentiùs deſerere, ipſis autem creaturis obſtupeſcentes adhęrere, id eſt, veri idololatræ tandem euadere velint. Prętereà hoc modo ſimiarũ more vera illa Sacramenta quæ Deus dedit eccleſię ſuę, imitari ſtudet, & in cõtemptum adducere, pariaq́ue ipſa facere videtur poſſe, deniquè in ipſa ſigna rei ſignatæ vim & effectum traducit.

Ant. Non fiunt igitur iſta ſolis verbis, ſoliſue characterum formis, ſed etiam medijs quibuſdã venenis vel occultis illis quidem, à ſatana tamen adhibitis & modo etiam ignoto quem nec Sortiarios ipſos docuit.

The. Rectè, Antoni, intelligis. Eſt enim ſatanę in eo ſuo ſcelere tegendo, artificioq́ue celando ſumma fraus. Itaque ipſius cum Sortiarijs pactum conuentum ei ſimillimum mihi videri ſolet, quod latrones duo in ſyluis graſſantes inire ſolent. Illi enim vt tutiùs lateant, & vt cautiùs atq; faciliùs inſidias iter facientibus ſtruant, ita agunt, & conſentiunt inter ſe, vt eorum alter in ipſo itinerę appareat, alter in ſyluis abditus lateat, qui tamen ad certum quendã ſibilum & ſignum de quo inter eos conuenit, excitatur, & tranſeuntem viatorem indicatum iugulat, quãquam prior ille etiam ſceleris ſocius & conſcius quo inſtrumento id ab altero factum ſit, ſæpe neque

neque viderit ipſe neque ſciat. Alio etiam exemplo idem illuſtrari atque tibi explicari poteſt. Solent homines nobiles qui cum alijs graues inimicitias exercent, adiungere ſibi ſeruos audaciſsimos, eosq; habere comites, quibus cùm innuerint certa quidem, ſed inter eos ſolos nota ratione, tunc illi ſibi indicatos & infeſtos dominis ſuis adoriuntur, etiam ſæpe abſente, aut non ſpectante domino qui id facere tamen iuſsit. Eodem modo Satan ad ſigna illa conuenta adeſt, & promiſſum ſuum præſtat, idemq́ue exequitur quod Sortiarij volunt, vt eos magis magisq; ſemper habeat obſequentes. Itaque hoc dicam amplius, etiam has figuras & characteres ipſa per ſe nihil niſi mera nugamenta & ludicra oculorum ſpectacula eſſe, quę à peſsimo pręceptore propoſita miſeros illos detinent, nec rationem huiuſmodi euentus aliam verioremq́; exquirunt, quanquam hęc ipſa nullius ſint momenti ad id efficiendum quod conantur, nec ab ipſis Sortiarijs intelligatur, quid quantumq́; proſint. Sed quemadmodum ludiones & circulatores quidã qui mira in medio circo facere videri volunt, varia manuũ geſticulatione, multiſq́; verbis profuſis aures & oculos ſpectatorum occupant & obtundunt, ne percipiant qua ratione pro

duobus cippis tres aut quatuor, quos inter digitos occultabant, fuerint ſtatim ſubſtituti (quod omne tamen ſola manuum ſubtilitate fit:) Sic Satan ſuis, quos à diligentiore iſtarum rerum inquiſitione arcere vult, vana iſta figurarum, & verborum figmenta & ſpectra ſiue ſpectacula obijcit, vt ijs obſtupefacti retineantur, neq; diligentiùs altiusq́ue, cur hoc fiat, perſcrutentur: quæ tamen non ſunt ex vllo cauſſarum genere ad huiuſmodi euentus comparata.

Ant. Quanam igitur ratione Satan ipſe operatur, dum incantationibus aut ſuperſtitioſis characterum deſcriptionibus aut certis precationum formulis agere videtur, iam mihi, Theophile, expone.

The. Hoc ipſum ſtudeo. Ac primùm illud cõſtituo habeoq; apud me certiſsimum, Antoni, Satanam non niſi & per cauſſas & per modum naturalem efficere quicquam poſſe. Nam quicquid ille vel ipſe per ſe, vel per ſuos & Magos & Sortiarios facit, aut omnino mera animi oculorúmve illuſio eſt, aut verus cauſſarum tantùm naturalium effectus. Aliud enim aut potentius agere nihil quicquam poteſt.

Ant. At nónne miracula etiam facere, quemadmodum loquitur Paulus 2. Theſ. 2. verſ.

verſ. 9. & in Apocalyp. 16. verſ. 14. dicitur?

THE. Quid verò, Antoni, appellas miraculum?

ANT. Voco miraculum opus aliquod, quod cōtra vim ipſis rebus naturalibus à Deo inſitam efficitur, quemadmodum cùm ferrum enatat ipſum per ſe ex aqua, quod in hiſtoria Eliæ narratur 2. Reg. 6. verſ. 6. quando lapis inſidet aquæ, cùm aqua in vinum reuera conuertitur, cùm mortui verè, non autem fictè excitantur, & reuiuiſcunt.

THE. Verè tu quidem, Antoni, & propriè diffiniuiſti quid ſit miraculū. Nam quēadmodum Auguſt. ſcribit, id tantùm miraculum dici debet, quod omnes omnium rerum creatarū vires ſuperat, nec ab ijs effici poteſt. Itaq; miraculum ſolius Dei potentiæ opus eſt, quod eſt eo nomine dignum & propriè appellandum. Paulus autem & Apocalypſis hac voce ijs locis quos tu laudaſti, tam ſtrictè tamq; anguſtè non vtuntur, ſed latiùs pro omni eo opere, quod & nouum & mirū hominibus videri ſolet, quanquam & modo & ex cauſſis etiā naturalibus producitur. Vnde vox illa Miraculum pro eo accipitur ſæpe, quod rectiùs Mirum dixerimus. Nam quod ad miraculum, quemadmodū tu ipſe illud & verè quidem deſcripſiſti, à Satana fieri

certè

certè quidem minimè poteſt.

Anto. Quid igitur? eſtne aliqua inter Mirum & Miraculum differentia?

The. Latiſsima, ſiue rem ſiue nomen ipſum ſpectes. Iam enim quod ad vocẽ ipſam, aliud eſt Mirum, quòd σημεῖον & θαῦμα à Græcis ferè appellatur: aliud autem Miraculum, quod τέρας. Vnde voces iſtas diſtinguit lib. 3. de Trinita. Auguſtinus. Eſt igitur Mirum, opus non vulgare illud quidem & commune, ſed tamen quod per cauſſas naturales efficitur & producitur: quanquam eæ ſæpe nobis ſunt omnino ignotæ, aut paucis tantùm cognitæ, vel etiam ea via & ratione fit, qua nos homines vti, etiam in eadem aut ſimili re neque ſolemus neque etiam didicimus. Exempli cauſſa, cùm magnus ille & ingenioſus artifex, atque etiam ſummus philoſophus Archytas Tarẽtinus ligneam columbam per aẽrem volantem oſtentaret, erat ea quidem res mira, non tamen miraculum. fiebat enim iſte motus in corpore ligneo certis æquilibrijs, certaque linearum ratione & artificio, & conſtitutione tam arcta, vt vna alteram attraheret. Itaque totum hoc fuit naturale opus. Cùm idem Archytas efficiebat, quod in vita Marcelli ſcribit Plutarchus, dũ in Sicilia obſiderentur Syracuſæ, vt adole-

ſcens

ſcens vnus nauem onerariam ingenti ponderis vnco traheret & attolleret, mirum opus erat, non miraculum. fiebat enim per cauſſas naturales & cochleas, ex Mathematicorum regulis. Sic docti medici multa mira efficiunt, ſic hodie Mechanici qui dicuntur, nulla tamen miracula. Itaque quoad ea quæ mira dici poſſunt, Satan quidem facilè & nullo negotio multa efficit. Longeq́; excellentiora quàm illa quæ nos homines poſſumus, q̨a illius præ noſtris, & vires & ingeniũ eſt longè præſtantiſsimum. Nulla tamen miracula idem facit.

Ant. Cur ita?

The. Propter varias rationes, imprimis autem tres. Ac prima propter naturæ ipſius Satanæ præ noſtra excellentia. Eſt enim angelicæ & ſpiritualis naturæ: nos autem & terreni & carnales ſumus. Quamobrem multa poteſt quæ eadem non poſſumus. Secunda verò propter motus & actionum ipſius celeritatem. Puncto enim temporis tantum itineris & viæ conficit, quantum nos graues & lenti vel ſex diebus poſſemus. Quare momento tẽporis ex hoc loco in illum etſi longiſsimum fertur, quia ne aër quidem illi obſiſtit. Tertia autem propter variam rerum naturalium cognitionem, longamq́; experien-

rientiam quam nactus eſt, cui noſtra compa-rata planè ignorantia eſt. Quare fit vt etiam in rebus naturalibus & ſciat & efficiat quæ nos non aſſequimur.

Ant. Cur autem, vt vis, vera miracula operari Satan non poteſt?

The. Primùm quòd in miraculo verò edendo, oporteat deſtruere & abolere à Deo datam iam rebus ipſis naturam. Id quod Satan nequit. Solius enim eſt Dei, vti condere & creare, ita euertere & abolere naturam rerum. Secundùm, quòd in miraculo ſit neceſſe nouas vires & proprietates rebus ipſis inſerere. Id quod ille nullo modo etiam poteſt. Eſt enim verus Deus ſolus proprietatum, quæ rebus inſunt, autor & creator. Tertiùm, quòd verum miraculum eſt huiuſmodi opus, quod rerum omnium creatarum vires & potentiam excedit, quamlibet ſint illæ excellentes. Quare Petrus Acto. 3. verſ. 12. cùm claudum illum ſanaſſet & verè miraculum edidiſſet, ita inquit, *Viri Iſraelitæ quid miramini ſuper hoc, aut quid intentos oculos in nos habetis, quaſi propria vi aut pietate effecerimus, vt hic ambularet? Deus Abraham, Deus Iſaac, &c.* Quibus verbis, vt vides, demonſtratur vnius Dei propriam eſſe faciendorum miraculorum poteſtatem.

ANT. Atqui Angeli benedicti, Apoſtoli, multiq́; etiam viri pij miracula fecerunt.

THE. Deo quidem operante in illis fecerunt miracula. Ipſa enim poteſtas quæ illa efficit, in vno Deo reſidet, penes enim vnum eſt, nec in creaturam vllam vnquã tranſportatur. quia vt eſt apud Iſaiam, gloriam ſuam ſibiq́; propriam nunquam dat alteri Deus. Itaque illi, quos proximè commemoraſti, boni angeli, apoſtoli, prophetæ & fideles homines, fuerunt in edendis miraculis, quæ feciſſe dicuntur, Dei tantùm inſtrumenta, & ea quidem merè paſsiua, non autem actiua, vt vocant: nec ſequitur tamen quod ſi in miraculis Deꝰ eſt vſus illis ſuis ſeruis: Satana quoque vtatur, & per eũ miracula facere velit. nõ vult enim Deus, idq́; iuſtè, gloriam ſuã diabolis & Satanæ cõmunicare ea menſura, quã Angelis beatis & ſanctis hominibus confert. Id quod vel ex eo ſatis conſtat, quòd Moſes & Aaron ſerui Dei fecerunt verè miracula, quæ tamen Pharaonis Magi, quanquam exercitati in Satanicis artibus diſcipuli & præſtantiſsimi ipſius miniſtri, efficere nunquam potuerunt, agnoueruntque ipſi ſolius Dei digito præſtari, & omnem vim naturæ longè ſuperare, vt eſt ſcriptum Exod. 8. verſ. 18. Atque huius inter Satanam & veros Dei

ſeruos

ſeruos diſcriminis, diuerſique Dei conſilij, hęc ratio eſt, quòd Satan in edendis miraculis non ſpectat Dei gloriam: at boni angeli & ſancti viri eò ſolùm reſpiciunt & tendunt. Itaque miraculorum Dei inſtrumenta ſæpe hi ſunt, iſte autem nunquam. Et quanquam illud verum eſt, Satanam nihil omnino poſſe, niſi quantum, & quando & in quibus rebus Deus ipſe illi concedit: tamen rerum ordinem à Deo conſtitutum neque euertere, neque immutare poteſt, neque tanta illi poteſtas à Deo tribuitur, neq; etiam vt per alias res, quàm naturales, operari valeat, etſi ſæpe quidem nobis ignotas, deinde etiam quas ea celeritate impellit, vt totum ipſe opus miraculum nobis eſſe videatur. Citò enim colligit ea media easq́; cauſſas, quibus agit. Verbi gratia, ſtatim nubes congregat, vnde emittit pluuiam: confeſtim cogit & ſpiſſat aerem, vt ex eo condenſatum quoddam viſibile corpus & ſpectrum nobis obijciat: venena momento miſcet, vnde lædit. Continuò ea repræſentat aut fugat quæ petuntur poſtulanturq́; ab eo. Præterea ita celeriter hæc omnia efficit, vt mira nobis videatur iſtarum rerum celeritas, quæ tamen ſingula per cauſſas naturales fiunt. Quare quemadmodum antea dixi, figuræ, delineationes, ſoni, incantationes,

tiones,denique certarum precum demurmurationes ſuperſtitioſæ, non ſunt rerum à Sortiarijs effectarum cauſſæ, ſed tantùm promiſſionis à Satana illis factæ ſymbola & arrhabones. Itaque facit Satan ipſe, quæ illi conantur & quæ putant ſe ijs rationibus præſtitiſſe & effeciſſe. Ipſe enim hoc ſymbolum inſtituit, quod inutile non vult videri, aut abſurdum & nugatorium. Itaque vnius Satanæ opera huiuſmodi omnia fiunt & eueniunt. Nec in eo vnius Hieronymi qui de eo ambigit, ſententia nos mouere debebit. Nam nutat ipſe, & contra hunc apertè ſentit Ioan. Chryſoſtomus in ſuis homelijs in epiſtolam Pauli ad Galat. cap. 3. verſ. 2. item & alij non minoris autoritatis. E recentioribus etiam quid doctiſsimus ille Theologꝰ Petrus Martyr in 1. Samuel. cap. 28. ſcribat, ſciunt omnes. Quare vt ſemel concludam, omnia hæc ex pacto agit Satan. Eadem etiam ratione fit, vt diaboli à Sortiarijs coniurentur, vt aiunt, & exorcizentur: aut euocentur, aut aduocentur & adſint præſentes & colloquãtur, quòd ipſi hoc ſignum & ſymbolum conſtituerunt, ad quod ſe repræſentarent, aut abigerentur. Hac ratione Numa Pompilius ſecundus Romanorum rex, & magnus, ſi quiſquam alius, Magus & Sortiarius, ſæpe ſæpius

cum diabolis & congreſſus eſt & collocutus, quemadmodum in ipſius vita autor grauiſſimus Plutarchus ſcribit. Cùm autem, Antoni, tribus illis tuis dubitationibus reſponſum ſit, quid reſtat amplius?

Ant. Quæro ex te: Vtrùm omnia Sortiariorum venena ſunt lethalia, & mortis periculum inducunt?

The. Cur à me hoc ſcire vis, quod ne ipſi quidem illi ſciunt? Solus enim Deus id nouit, in cuius manu mors & vita noſtra ſita eſt, non in Sortiarij, non in ipſius diaboli poteſtate, quemadmodum Eccleſiaſtici cap. 5. verſ. 9. eſt ſcriptum. Ipſe quidem Sortiariorum animus & affectus in eo varius eſt: ſæpe enim vt noceant tantùm ad tempus, venena ſua infundunt: ſæpe autem vt ſint prorſus lethalia. Itaque minis territi conantur ea extinguere & tollere ab ijs quibus iniecerunt, & operam Satanæ propterea implorant, ſed tamen ſæpe non poſſunt adimere, quicquid tentauerint, quòd aliter de nobis Deo viſum ſit. Ille enim terminos vitæ noſtræ conſtituit, qui præteriri non poſſunt, vt eſt Iob. 14. verſ. 5.

Ant. Quid præterea, Theophile, poſſúntne poſtquam in poteſtatem iudicum venerunt, & in carceribus ipſis vti ſuis illis venenis,

nenis, & nocere?

The. Si dicam quod ſentio, poſſe eos reſponderim, ſi modò cum ſuo Satana cómunicent. Si quæris quod hominum vulgus ſentit, nó poſſe. Ergo ſi liberè & commodè poſſent & venena ſua habere, & cum Satana colloqui, quemadmodum aliàs ſolent, & cùm ſunt domi ſuæ, poſſe eos etiam in medio carcere intoxicare dixerim. Nec enim impedit vel iudicis autoritas ipſa per ſe, vel locus. Cuius meæ ſententiæ fidem facit, quod Sortiarios multos Satan etiã in ipſo carcere ſtrangulauit, & ad necem vſq; pugnis mulctauit, quòd etiam iam à iudicibus damnatos & in carcere vinctos, ad mortem & ſuſpendium adegit. Cuius rei infinita penè exempla tibi commemorare poſſum. Sed duabus tamen de cauſsis videntur mihi Sortiarij in carcere conſtituti non intoxicare. Prima, quòd com modè illic venena ſua habere non poſſunt. Secunda, quòd liberè cùm ſuo artifice & doctore Satana communicare non audent. Se enim putant obſeruari, & vincti ſunt, & non niſi per carceris cuſtodem, id eſt, teſtem adhibitũ ſua venena habere poſſunt. Id quod maximè timent, ne à iudice deprehendantur. Quare ferè non ſolent dum ſunt in carcere quenquam lædere Sortiarij. Vnde pru-

dentes & ſeduli iudices maximè dant operã vt dum ab ijs non ſperantur aut expectãtur, adſint tamẽ, vt eos obſeruent. Deniq; verentur Sortiarij ne iam vincti conuincantur vti venenis, quod facilè fieret. Eſt enim hominum genus & timidiſsimum & ignauiſsimũ Sortiariorum, quod Deum reiecit. itaq; plurimum ſibi proſpicit & cauet.

ANTO. Certè, Theophile, in tuam me ſententiam planè adducis. Itaque iam & Sortiarios eſſe credo, & intoxicare poſſe, & infinita illa maleficia, quæ commemoraſti perpetrare. Sed qua tandem pœna digni ſint tam ſcelerati homines, & in Deum perfidi & nefarij, obſecro te, expone.

CAPVT V.
Qua pœna digni ſint Sortiarij.

THEOPHILVS.

NOn eſt meum, Antoni, leges condere aut promulgare vllas, quod reges, & in quaq; ciuitate principes ſoli poſſunt. Deinde ita vſus & mores hominum iam obtinuere, vt ſcelerum pœnæ propè omnes ſint arbitrariæ. Id tantùm igitur reſpondère poſſum, Sortiarios tanquam publicos humani generis & illius auto-

autoris Dei hoſtes, eſſe quoque publico omnium hominum & ordinum odio digniſsimos. Sunt enim à fide ſceleratiſsimi apoſtatæ, Dei potentia perfidi abiuratores, rei læſæ Maieſtatis diuinæ, transfugæ teterrimi, proditores Dei fœdiſsimi, aſſeclę diaboli turpiſsimi, denique diabolici venefici & impoſtores. Quare & vt veneficus & vt apoſtata puniri à magiſtratu rectè poteſt Sortiarius, quia & Deum deſeruit ſuum creatorem: & in Satanæ partes & caſtra manifeſtè tranſijt. Vnde fit, vt lege Dei Sortiarius morte damnetur, Deut. *18.* verſ. *10.* & alibi inter grauiſsima teterrimaque ſcelera recenſetur *1.* Sam. *15.* verſ. *23.* Sed & ſancta patrum concilia eccleſiaſtica eoſdem execrantur. Veluti Conſtantinopolitani concilij ſecundi artic. *60. 61.* & *62.* quæſt. *1. 2. 3.* quæ ſunt iuris canonici leges. Iure autem ciuili Romanorum hæc hominum genera grauiſsimè puniuntur. Lege enim Iulia de veneficis, capitis pœna in eos ſancita eſt. Sed nec ea contentus Imperator Leo, ipſe nouella authentica conſtitutione ſua *65.* eoſdem grauiori pœna affecit. Denique nemo vnquam fuit tum veterum tum etiam recentiorum hominum rectè ſentiens & ſanus, qui non fateretur hos eſſe peſsimos omnium mortales, itaque pœna acerbiſsima

dignos ſemper iudicaret.

Ant. Demiror igitur quomodo etiam hodie exiſtant iudices quidã tam molles, & parum toti humano generi beneuoli, vt vereantur, vel nolint tam horrẽdas feras, quales Sortiarij, è medio tollere, & ſi quando in eorum manus inciderint, punire.

Theo. Miror & ipſe, Antoni, qui certè oſtendunt hac ſua animi leuitate, quàm verè Deum cõtemnant, ſintq; ipſius cultus & honoris magni ſpretores & aperti, cuius acerrimos & coniuratos hoſtes deprehenſos impunitos dimittunt, & ſinunt ſuperſtites viuere. Sed quid reſtat, Antoni, quod ex me ſcire cupias?

CAPVT VI.

Vtrum liceat homini Chriſtiano Sortiariorum opera & auxilio in morbo alijsq́; rebus vti.

Antonivs.

VTrùm homo Chriſtianus poſsit ſalua animi pietate & conſcientia eorum auxilio vti in morbo curãdo quem vel ipſi vel eorum ocij immiſerũt, aut cuius ſe remedium ſcire profitentur. Deniq; vtrùm eorũ opera iuſtè vti

vti poſsim⁹, ſiue in publicis ſiue in priuatis re b⁹ cōmodi alicui⁹ gratia, veluti in bello ipſo.

The. Tandem, Antoni, longiùs me pro-traxiſti, quàm primùm inſtituiſſem. Sed quia hoc argumentũ iam ſum ingreſſus, idq́; ipſe, cui nihil denegare poſſum, petis, dicam non grauatè. Ac primùm quidem non fuerunt de eo eædem omnium hominum ſententiæ, ac ne legum quidem ipſarum. Nam à quibuſdã hominibus inducta eſt hæc diſtinctio damnabilis, vt Sortiariorum quoſdam bonos, quoſdam malos appellarent. Quoad leges, nõ omnes inter ſe conſentiunt, inter quas tamen diuina ſemper vna & eadem fuit, ſibiq́; ipſa conſentiens. Eos enim vbique damnat & punit. *Veneficum*, ait lex, *viuere non ſines*, Exo. 22. verſ. 18. Leges autem humanæ variæ extant, ſibiq́; etiam nonnunquam cõtrariæ. Nã quandiu Reges & qui rerũ ſunt potiti, idolis ſeruierunt, etiam Magorum & Sortiariorum opera et auxilio ſunt ſine animi ſcrupulo vſi: quorũ exemplũ ſubditi poſtea ſecuti, & ipſi paſsim eos homines quanquam impuros in pretio & vſu habuerunt. Id quod adhuc fit à Barbaris quibuſdam gentibus & idololatris, quales quæ ad extremum Septẽtrionem & Orientem habitant, & in regno quod dicitur Cambalu, vbi Magnus ille Tartarorum

Chanus & rex ſedem habet. In omni Perſarum imperio etiamnum hodie iſtorũ hominúm artes & induſtria probatur. Fuitq́; ſæpe habitum inter ethnicos homines pro ſumma doctrinæ laude, ſi quis peritus Magię cenſeretur. Apud Aegyptios, vt apparet ex Scriptura Exo. cap. 3. proculdubiò laudabantur. Romæ etiam Imperatores quidã Magiæ ſtudio ſe dediderunt, & Sortiariorũ operam adhibuerunt. Nero Imperator, quemadmodũ in eius vita Suetonius ſcribit, ſummus inter Magicæ ſcientiæ magiſtros habitus eſt, quan quã tamen poſtea huius artis vanitate deprehenſa totũ hoc ſtudium abdicarit & damnarit, vt C. Plinius tradidit. Adrianus quoque Imp. Nerone poſterior (ꝙ in ipſius vita ſcribit Dion hiſtoricus) huic arti operã dedit, atque etiam Sortiariorum opera ad ſanandam hydropiſin in quã inciderat, vſus eſt. Hunorum gens vniuerſa, quemadmodum ſuprà ex Gregorio Turonenſi cõmemoraui, ín bellis gerendis procurandaq́; victoria eorundem auxiliũ adhibuit. Cyprianus ipſe, qui poſtea Chriſtianus factus eſt, & epiſcopus Carthaginenſis, antequam ad fidem Chriſti conuerteretur, huic ſtudio & addictus & intẽtus admodũ fuiſſe legitur, quod poſtea ſummo Dei beneficio abiurauit repudiauitque. Quæ oĩa exem-

exempla ſatis oſtendunt, quàm fuetit inter profanos & veri Dei ignorantes homines in pretio horum hominum opera, aut certè nõ damnata nec improbata vanitas & impoſtura, cùm ea vulgò in vſu eſſet. Sed cùm in huius auxilij & artis cura & miniſterio multa vana, multa abſurda, multa etiã viſu horrenda deprehẽſa eſſent, tum propter dęmonum inuocationes, tum etã miros hominum iſtorum geſtus & ſuperſtitiones, paulatim etiam ſuboleſcente fide Chriſtiana, factum eſt vt Romanorum Imperatorum legibus poſtea non licuerit paſsim Sortiariorum hominum opera vti, ſed demum ſi ita publica quædam vel priuata vtilitas ſuaderet. Itaque in Codice Iuſtinianeo libr. 9. titul. 18. l. 4. ſic ſcriptum eſt, quæ eſt lex à Conſtantino Magno edita.

Eorum eſt ſcientia punienda & ſeueriſsimis meritò legibus vindicanda, qui Magicis accincti artibus, aut contra ſalutem hominum moliti aut pudicos animos ad libidinẽ deflexiſſe deteguntur. Nullis verò criminationibus implicanda ſunt remedia humanis quæſita corporibus, aut in agreſtibus locis innocenter adhibita ſuffragia, ne maturis vindemijs metuerentur imbres, aut ventis, grandinisq́ lapidatione quaterentur, quibus non cuiuſquam ſalus aut æſtimatio læderetur, ſed quorum proficerent actus, ne diuina mu-

uera & labores hominum ſternerentur. Datum 10. Calendas. Iun. Aquileiæ, Criſpo & Conſtantino Coſſ.

Ant. Mira quidem lex, Theophile, & perniciofa parumq; Chriſtiana, ſi modò eam Imperator Chriſtianus Conſtantinus primus tulit & promulgauit.

The. Imò verò ſic mihi perſuadeo, Antoni, nondũ tunc verè fide Chriſtiana imbutũ fuiſſe Conſtantinum, cùm illã ſcripſit. Vide enim quantum Magis & Sortiarijs tribuit. Vult enim vt eorũ arte liceat vti, modò commodo aliquo id fiat. Id quod ſanè non concederet, ſi eſſet ipſe Chriſtianus. Itaq; ea lex à Leone poſtea non tantùm emendata, ſed omnino antiquata eſt. Vetat enim ne quacunque occaſione ijs vtamur, totumq; hoc Sortiariorum miniſterium impoſturam & fallaciam appellat. quam poſteriorem legem tanquam ſanctiorem ſummus omnium hominum cõſenſus poſtea cõprobauit. Auguſtinus, cuius verba extant deſcripta cano. Admoueãt. 26. q. 7. docet iſtorum auxilium meraſq; deceptionem meraſq; ſatanæ inſidias eſſe. Deniq; cap. 2. tit. De Sortilegis. Extra in Decret. hoc ipſum dãnatur. Quorum omnium iudiciorum ratio eſt certè quidem æquiſsima.

Ant. Quænam verò illa eſt?

The.

THE. Quòd nullum noscum ſatana commercium habere oporteat, ſiue id directò & mediatè, vt loquuntur, ſiue indirectò aut etiam immediatè fiat: nec eius ope, re, aut conſilio adiuuari vllo modo debeamus. Eſt enim verus Deus ad quẽ nobis eſt ſemper & in omni afflictione recurrendũ. Cur enim, de quo ſtomachabatur & rectè quidẽ Elias propheta 2.Reg.1. verſ.3. à Beelzebub conſilium & auxilium petimus, cùm ſit Deus in Iſrael? Ergo ita Deo adhęrere atq; ex eo pẽdere nos oportet, vt nulla ratione nulloq; modo vel ſatanã ipſum, vel ipſius miniſtros vllos (quales Sortiarij) approbemus, ambiamus, affectemur, quemadmodũ monemur Pſal.81. ver.11. Neq; enim duob. dominis ſeruire poſſumus, Deo nẽpe & diabolo. Quare huic renuntiandum planè eſt, vt illi omnino & ſoli adhęreamus.

ANT. At iſtorum auxilium & ſępe rectè ſucceſsit atque feliciter.

THE. Infirma eſt iſta ratio & prorſus inualida. Dei enim pręceptum potiùs ſpectandũ eſt, qui nos quacunq; de cauſa ad Sortiarios ire vetat, vt eſt Deuter.18. verſ.10. Quid enim aliud agit ea via ſatan, quàm vt nos à veri Dei metu abducat, ad ſe autem traducat? Namq; quicquid auxilij ab eo accipimus, vt corporibus noſtris medeamur, cedit in animarum noſtra-

noſtrarum peſtem & perniciem. Se enim ſeparant à Deo homines hoc modo, quæ vera animorum mors eſt. Vnde fit, vt omnis illa ſatanæ Sortiariorumque opera & auxilium ſit lethale animæ venenum, quod cane peius & angue, vt dicitur, fugiendum eſt. Sed quòd quibuſdam feliciter ea res ceſsiſſe dicitur, id quantulum eſt, & quàm raró accidit? quando è decem qui ad eiuſmodi auxilium confugerunt, vix ac ne vix quidem vnus reperiatur qui opem ſenſerit. Deinde iſta non ex ſucceſſu, ſed ex Dei præcepto ſunt ſtatuenda. Nam & qui furatus eſt, ſæpè lautiùs viuit. probandúmne propterea furtum erit? Ergo vt omnes qui hoc remedium tentarunt, bene ſemper habuerint, idque concedatur, quando aperta eſt de eo adhibendo Dei prohibitio, ne hoc quidem oblatum nobis acceptare debemus, nedum vltro ipſi querere. Si quando enim ad alterius, quàm vnius Dei auxilium confugimus, prodimus in eo turpiſsimã animi noſtri diffidentiam, infidelitatem, rebellionem atque etiam ſceleratiſsimum numinis Dei contemptum. Quibus vitijs & malis ipſius iram, imprimis autem mortem æternam in nos attrahimus.

Ant. Quid igitur? nullone modo Sortiariorum auxilio & opera licet nobis vti,

vt

vt aliquod noſtris malis remedium adhibeamus?

THE. Quidam in eo diſtinguunt. Si enim id fieri à nobis velit & iubeat magiſtratꝰ, nos tunc ſalua conſcientia eorum auxilio & remedijs vti putant poſſe. Aliter autem, neque concedi, neq; etiam eſſe fas contendunt. Itaque quando magiſtratus ipſe iubet eos opem ferre nobis, non autem ipſi eorum opem imploramus, in eo à nobis dicunt non peccari, ſi eos admittimus. Quòd ſi ad eos ipſi vltro recurrimus, tunc imploramus, aiunt, eorum opem, ijs blandimur & applaudimus, & amicè ad nos inuitamus. In quo grauiter peccatur. Sed ſi nobis non petentibus id fieri ipſe magiſtratus velit & imperet, tunc penè inuiti eorum auxilium ſentimus, in quo caremus omni animi ſcrupulo & culpa. Interuenit enim magiſtratus tanquam Dei ipſius autoritas, cui parere oporteat, quia à Deo habet imperium. Hoc igitur eſt iſtius diſtinctionis fundamentum ſiue firmamētum. Sed quàm ſit illud infirmum, imò etiā & vanum & falſum, vide Antoni. Primùm vetat generaliter Paulus Rom.3. verſ.8. ne vnquam malum faciamus, vt inde bona eueniant, quacunque tandem autoritate id facere iubeamur, ſiue iudicis & magiſtratus, ſiue alterius cuiuſquam. Dein-

Deinde argumentari, credo, licebit nobis à pari. Si iudex & magiſtratus idola colere iubeat, ſi furari, ſi mœchari. Satanam amplecti, poſſumuſne ea tunc facere ſalua conſcientia, quia iubet magiſtratus? Nemo certè, quemadmodum puto, ſanus vnquam conceſſerit. Cæterùm cùm idẽ magiſtratus iubet vt Sortiarius ſatanica ſua opera nos iuuet, & vt ipſi nos ea ratione curandos præbeamus, illique committamus præcipit apertè, idq́; facimus: perpetramus, aſſentimurq́; malo. Itaque ne ſi per totum quidem vitę curriculum nobis ægrotis in lectulo decumbendum eſſet, ad huiuſmodi opem & artes ſatanæ recurrendum eſt, etiamſi velit & imperet magiſtratus etiam ſummus. Neque enim iſtud fieri poteſt, quin ſatanæ vires agnoſcamus, cuius auxilio vtamur, & acquieſcamus, cui tamen per baptiſmum noſtrum omnino atq; iampridem renuntiauimus. Nec verò eſt in poteſtąte ſatanæ efficere vt vel viuamus, vel moriamur, ſed ſolius Dei. Hoc quidem conſuli & conce di poteſt: Quòd ſi qui Sortiarius eſſe dicitur, poteſt nulla ſuperſtitioſa ratione nulloque cum ſatana commercio, ſed ex medicorum regulis & pręceptis conceſsisq́; medicamentis nobis mederi, tunc eius manu, opera, & auxilio vti ſaluo Dei metu nobis licere. Cùm enim

enim quæ offeruntur remedia nihil habent damnatum aut contagionis cum ſatanę artibus,ſed innitutur cauſis veris & naturalibus, idq́; conſtat, tunc ea acceptare poſſumus, nõ ſpectato, ſi vel vir vel fœmina,ſi vrbanus, vel ruſticanus ea porrigit, applicat, aut didicit. Nam nec omnes qui hoc Sortiarij crimine apud vulgus prægrauantur, ſunt tales, & ſæpe quidam immeritò in ſuſpicionem iſtam venerunt. Quamobrem hoc ſit tandem concluſum & effectum ex ſuperioribus, neq; debere, neq; oportere nos Sortiariorum opera vti, niſi & ipſi in eorum numero eſſe velimus, Deumq́; verum & Saluatorem noſtrum abnegare quoties aliquod cum ſatana commercium habent, aut ab eo remedij ſui cognitionem poſtulant & accipiunt.

CAPVT VII.

Qua ratione nobis à Sortiariorum artibus & maleficiis cauere poßimus.

ANTONIVS.

QVid igitur, Theophile, qua tandem ratione nobis cauere ab ijs poſſumus: aut ſi ſemel intoxicati fuerimus, curabimur & ſanabimur?

THE.

The. Quod ad curationem intoxicationum, Antoni, hoc poſt Auguſtinum affirmare non dubito, medicos etiam doctiſsimos magna ex parte in ijs morborum generibus cæcutire remediaq; ignorare, tam ſunt illa mira, noua & occulta. Ex ſatanæ enim officina prodeunt, et eius artibus inijciuntur, quæ vt plurimum ſunt nobis mortalibus ignotæ. Nec tamen medicinæ auxilium in ijs ſpernendum eſt, imò verò ſedulò adhibendum, omnia tentanda quæ ars illa præcipit, ex eius conſilio agendum, vt ſi Domino placuerit, priſtinam valetudinem recipiamus. Poteſt enim ille iuſtis illis remedijs benedicere, & nos in integrum vt antea reſtituere. Nam & ars medica Dei donum eſt erga homines ampliſsimum, vt eſt Eccleſ. *38.* verſ. *2.* cuius magna ſunt effecta: & ſępe antea atque etiam nunc, Deo concedente, multos huiuſmodi intoxicatos illa ſanat. Quòd ſi poſtquam omnia legitimè explorauerimus, non ſuccedit, ad Sortiarios tamen nullo modo confugiendum eſt, neq; malo nodo malus, vt aiunt, aut etiam peior cuneus quærendus, nec vt corpus ſaluum habeamus, debemus animum perdere. Id quod hodie faciunt tamen nimiùm multi impij illi quidem et perfidi. Quid igitur? Patienter Dei auxilium expectan-

pectandum eſt, ab eius prouidentia dependendum. Nos igitur illi totos committamus, ardenter inuocemus, & ſuſpiremus ad eum, vera animi conuerſione ad eum accedamus. Ille enim ſuccurret quantum nobis ad ſuam gloriam animæque noſtræ ſalutem vtile eſſe viderit. Denique hoc tandem animo habeamus perſuaſum, eum eſſe vnum qui in manu ſua mortis & vitę noſtrę exitus ingreſſusque, vt loquitur Scriptura, habet, quòd vt certiſſimè credamus, eſt etiam ſæpiſsimè à Dei Spiritu repetitum Pſal. 37. verſ. 5. 27. verſ. 14. 50. verſ. 15. Eccl. 8. verſ. 8. Pſalm. 68. verſ. 21. Scit igitur ille quo modo in nobis glorificari velit, quod, quantúq; vitę noſtræ tempus conſtituerit & eſſe debeat, & quatenus nos interim caſtigari oporteat. Itaq; eius ſapientiſsimo cóſilio acquieſcamus. Nec enim tentatio pluſquã humana nos correptura eſt, quemadmodum ille pollicetur 1. Corinth. 10. verſ. 13. Quando enim cum huiuſmodi malis conflictamur penè immedicabilibus & deſperatis, maximè ex Dei verbo cóſolationes ſunt quærendæ & nobis proponendæ.

Ant. At quo pacto iſtorum hominum furorem & ingenium euitare tandem poterimus?

The. Nullũ eſt aduerſus eos medicamen-

tum, Antoni, nulla potio, nullũ pręceptum quod de ea re, quam quæris, certum diffinitumq́; ſit, hoc vno excepto, vt nos ardentiſſimè quotidie ſingulisq́; momentis, vitamq́; noſtram Deo Op. Max. parenti noſtro precibus commendemus, ſiue mane è lectulo ſurgentes, ſiue cum cubitum diſcedim⁹. Et quia impij illi ſatanicíq; homines nos & dum bibimus, & dum edimus, & dum incedimus aſtutè & clàm intoxicãt, oportet ex pręcepto Pauli, nomine Dei priùs per Chriſtum inuocato hæc omnia agere, non autem eo prætermiſſo quid tẽtare aut aggredi. Nam ſi nos in Dei tutelam commiſerimus, qui eſt ſummus rex, pater proſpicientiſsimus, & qui ſatanam ipſum eiusq́; vires frenat & cohibet, angelorum exercitum nobis ad cuſtodiam circumfundit. ſi inquam, ille pro nobis eſt, quis nocebit? Quod ipſum teſtatur Scriptura, *Si Deus eſt pro nobis, quis contra nos?* Ro. 8. verſ. 30. Itaquę imprimis diligẽterq́; meditanda eſt illa Dei promiſsio dulciſsima & excellẽtiſsima, quæ nobis per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum facta, extat diſertiſsimis verbis in Pſal. 91. ita à Bucchanano expreſſa:

Si protegendam conſilio Dei
Credas ſalutem, rem, ſobolem, domum,
Inſana cùm ſors intonabit,

Si

Si Domini fugias ſub vmbram,
Securus omnem fer violentiam
Sortisq́, mortisq́, & terrificas minas
Contemne, ſecurus tumultum
Deſpicias creperi duelli:
E fraude cæca te Deus eximet,
Frangetq́, caſſes inſidiantium,
Nec ſæuiens latè venenum
Lethiferæ patiere peſtis.
Expandet alas te ſuper, & ſuis
Pennis fouebit rebus in aſperis:
Certusq́, promiſſæ ſalutis
Sub clypei latitabis vmbra.
Nec te nec ædes vis propius tuas,
Nec damna tangent. Nam Deus angelos
Cuſtodiæ tuæ ſalutis
Præficiet, vigilesq́, ad omnes
Motus, viarum qui referent moras:
Qui per ſalebras te manibus ferant,
Nec ſaucietur pes recuſſus
Obijcibus ſcopulorum acutis.
Securus atras inter & aſpides
Deges, &c.

Atque hic eſt verisſimus tutisſimusque, mea quidem iudicio, modus per quem nobis ab iſtis caueamus. Quanquam non caret ratione quod quidam conſulunt, ne facilè ab iſtis lædamur, nobis non eſſe familiariter cum ijs

conuerſandum,neq; eos admittendos, quanquam illi nos affectentur nobisq́; paraſitentur. Eſt enim hoc genus hominum adulantiſsimum & diſsimulantiſsimum qui præceptoris ſui Satanæ ingenium imitati ijs ſuauiter blandiuntur, quos conātur & ſtudent crudeliter & perfidè interficere. Deniq; hoc quoque remedium & conſilium tanquam optimum à me habeto, ne iſti noceant: nimirum: Monendos eſſe rerum capitalium iudices omnes, præſertim verò ſummos & qui Parlamentorum conſiliarij ſiue ſenatores appellantur, vt prætermiſsis vanis quibuſdam & curioſis de ea re quæſtionibus, toti in eo ſint, vt diligenter iſtos inquirant, deprehēſos ſeuerè caſtigent. Nec enim ſæuior aut tetrior vlla humani generis peſtis eſſe dici ve poteſt, quàm ſunt Sortiarij, quos lex poſtrema tit. De maleficis, Cod. vult à quouis agnitos comprehendi & in iudicium & vincula deduci, tam horrendum hoc crimen ſemper viſum eſt. Atq; vtinam, Antoni, vt qui legum condendarum ius & poteſtatem à Deo ſunt adepti, ita in legibus ſuis poſuiſſent, vt ſumma de iſtis tam apoſtatis & ſceleratis hominibus ſtatuendi poteſtas cuiq; in ſuo territorio iudici eſſet conceſſa, ne longa illa iudiciorum tela & variarum appellationum ſiue prouocatio-

cationum, quas interijciũt, ambitu & anfractu tandem è iudicum manibus elaberentur. Id quod euenit. Nam ſumma poteſtas conceſſa eſt cuiq; prouinciæ præſidi de latronibus & ijs qui ex inſidijs nos aggrediuntur, quos aſſaſinatores vocant, ſtatuendi. cur nó igitur & de ijs criminibus ſine prouocatione vlla iudicandi? Quando longè peius, longéque intolerabilius crimen eſt eius qui veneno occidit, quàm qui gladio: eius qui clam, quàm qui palam & apertè nos inuadit. Hoc poſtremum eſt, Antoni, de quo pro tota huius noſtræ diſputationis coronide te monitũ velim. Omnes iam ex ſuperioribus omnib' perſpicere & intelligere debere quantũ nos Deo cõmendare debeamus & aſsiduè, ne in iſtorum hominum & maleficorum laqueos incidamus, néve ab ijs lædamur. Sunt enim hoſtes & tectiſsimi. Quemadmodũ etiam de eo gratias eidem Deo agere debemus, quòd nos à tantis Satanæ tam infeſti aduerſarij technis defendit, ne in eundem cum Sortiarijs errorem & nominis ipſius abiuratioñé miſerè corruamus. Denique vides ipſe, Antoni, quantis cũ laudibus ſummi illius cœleſtisq; parẽtis infinita tum bonitas, tum etiam prouidentia erga genus humanũ admiranda ſit, celebranda atq; etiam prædicanda. Ac boni-

tas quidem ſumma in eo, quòd cùm tã multi omni tempore fuerint Sortiarij, qui tam nefariè perfideq́; eum apertè denegarint, Satanam pro Deo elegerint, vniuerſum orbem prorſus funditusq; iam non perdiderit, id ꝙ iuſtiſsimè potuit. Prouidentia autem admirabilis, quòd cùm Satan tam ſtudioſè conetur homines à ſua ſalute, quæ in Deo eſt, abducere, & tam potenter tamq́ue aſtutè etiam operetur, tamen Deus maiorem hominum numerum etiamnum hodie mera ſua gratia ab iſtius inſidijs conſeruarit, iſtius vires cohibuerit, conſilia diſsiparit, deniq; effecerit efficiatq́; vt ſanior numerus vincat, cuius terrore impij illi cohibentur, ne lædant quantũ velint, nec etiam electi ipſi & filij Dei propterea à fide dimoueantur, ſed cõſtanter perſeuerent. Soli autem Deo immortali, omnipotenti, benigniſsimo, laus, honor & gloria in æternum. Amen. Nunquidnam etiam amplius à me petis, Antoni?

Ant. Nihil quicquam. Abundè enim in toto hoc argumento mihi ſatisfeciſti, cuius tanti beneficij nomine ſummas tibi gratias ago. Itaq; vale, Theophile.

The. Et tu quoque, Antoni.

FINIS.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

BIBLIOTECA